

Zondag

J. van Oudshoorn

bron

J. van Oudshoorn, *Zondag*. W.L. en J. Brusse's Uitgeversmaatschappij, Rotterdam 1919

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/ouds001zond01_01/colofon.php

© 2018 dbnl / erven J. van Oudshoorn

Personen:

De vrouw.

De man.

Een dienstmeisje.

Een vroolijke oude heer.

De moeder der vrouw.

Een veerman.

I. 's Morgens.

*Een kamer door een half-doorzichtigen voorhang van een kleiner nevenvertrek gescheiden.
De vrouw aan tafel. Wat later de man. Neemt zwijgend tegenover de vrouw aan tafel plaats.*

VROUW.

Hoe is het buiten?

MAN.

Het begon te regenen en daarom ben ik weer naar huis gekomen.

V.

Was je nog ergens?

M.

Waar zou ik geweest zijn? Ik ben tot aan het landhuis gelopen en door het park teruggegaan. En jij, heb je intusschen nog piano gespeeld?

V.

Ik was niet in de stemming om te spelen, maar had ook met verstelwerk meer dan genoeg te doen.

M.

(opgewekter)

Scheelt er iets aan? Ik vind namelijk, dat je er de laatste dagen minder goed uitziet.

V.

Hoe kan het anders.

M.

Hoe kan het anders? Wil dat soms zeggen, dat je er mij verantwoordelijk voor maakt?

(neemt onwillig een boek ter hand. Pauze)

V.

(als voor zich zelf)

Het is alles gaandeweg zoo geheel anders tusschen ons geworden.

M.

Is er soms iemand van je familie hier geweest? Is er weer gekletst?

V.

Wees onbezorgd. Mijn familie kent je. Van mijn verwanten is de een na den ander uit eigen beweging weggebleven. Mijn eigen moeder heb je ons huis ontzegd.

M.

Dat is niet waar.

V.

Maar het is nu eenmaal zoo en ik wil er niet over klagen. Ook van jou kant komt er de laatste maanden hier bijna niemand meer. Maar wanneer men dan ten slotte uitsluitend op elkander aangewezen is, dan kan men toch niet als twee vreemden verder leven.

M.

Waarom niet?

V.

Omdat dan het leven zoo leeg en troosteloos wordt, dat ik liever met harde handen-arbeid een droog stuk brood verdien, dan je hier in welstand nog langer tot last te zijn.

M.

(staart norsch-zwijgend voor zich uit).

V.

Ik voel het telkens weer opnieuw, hoe ik je enkel nog tot last geworden ben.

M.

Is het je bedoeling mijn vrijen Zondag te bederven. Heb je soms vergeten hoe we overeengekomen waren om dergelijke nuttelooze gesprekken voortaan te vermijden. Of zal ik maar liever weder heengaan?

(slaat driftig het boek open)

V.

(gelaten)

Het is zoo jammer, dat men met jou nooit kalm praten kan.

(kleine pauze)

Zou je voor vanavond niet eens iemand ten eten vragen?

M.

(bevreemd opziend)

Waarom juist vanavond?

V.

Omdat het een kleine afwisseling zou wezen.

M.

Ik heb geen afleiding meer nodig.

V.

Maar wanneer we den ganschen Zondag weer alleen blijven en je verveelt je, dan krijg ik er ten slotte toch de schuld van.

M.

Het is maar beter, dat we voorloopig zoo maar verder blijven leven. Of denk je soms, dat de anderen niet merken, hoe het tusschen ons gesteld is?

V.

Ik weet het niet. Maar het moet wel.

(zucht)

Ik weet niets meer. O, wanneer jij je tenminste nog wou uitlaten, wat of je denkt dat eruit ons beiden worden zal!

M.

Het is alles nutteloos gepraat.

V.

Niet tusschen man en vrouw.

M.

Vrouw, vraag niet verder.

(hij slaat het boek dicht)

Bah! is dat een vervelende roman.

(staat op en gaat met afgemeten schreden tusschen tafel en wand heen en weer. De vrouw buigt zich over haar naaiwerk. Kleine pauze)

.

M.

Twee menschen, die al sinds lang niet meer bij elkander behooren en toch geen van beiden de kracht vinden er een einde aan te maken.

V.

(opziende)

In zoo'n geval zou ik wel weten wat me te doen stond.

M.

(blijft schuin tegenover de vrouw aan tafel staan).

V.

Wanneer ik niet meer van mijn man kon houden of, wat God behoede, een afkeer van hem kreeg, ik zou zijn huis met hem geen dag meer willen deelen!

M.

Groote woorden, verder niks.

V.

Ik zou van mijn hart geen moordkuil kunnen maken en wachten, of door mijn tergend zwijgen een anders leven misschien ondragelijk werd.

M.

Daarvan staat dan ook niets in het boek.

V.

(geprikkelde)

Maar ik waarschuw je, dat zelfs mijn geduld eenmaal een einde neemt.

M.

(dreigend)

En ik waarschuw je op deze dingen verder in te gaan!

V.

En wanneer me dat nu geen rust meer laat! Alles wil ik dragen, behalve dat zwijgen. Want ik voel, hoe je je geweld aandoet en hoe je ten slotte toch je zelf-beheersching weder zal verliezen.

M.

Praat me niet over dingen, waar je geen verstand van hebt. Je zult me nooit begrijpen.

V.

(met nadruk)

Ik begrijp je misschien beter dan je je zelf begrijpt. En wanneer je soms gelooft door zwijgen hetgeen er in je omgaat te kunnen verbergen, hoor dan van mij, dat woorden het nooit duidelijker zouden uitdrukken.

M.

Dan behoef je me ook verder niets te vragen.

V.

Jou begrijp ik, maar mezelf begrijp ik niet meer. Geen andere vrouw had het zoo lang bij je uitgehouden. Bij je thuiskomst nauwelijks meer een groet. Elk woord aan mij besteed, lijkt je te veel. Zoo tracht je me door je zwijgen immer verder van je af te dringen. Je durft het niet uit te spreken, dat ik je in den weg ben. Tegenover je omgeving wil je met mij niet breken en nu volhardt je in een harteloos zwijgen, en je wacht... je wacht... op het oogenblik, dat ik er niet meer zijn zal.

M.

Ik begin te gelooven, dat je zenuwen overspannen zijn.

V.

(overhoort het gezegde)

Dat alles voel ik en ik voelde het het duidelijkste, wanneer ik 's nachts in het duister naast je lag. Dan hoorde ik je gedachten en dan werd ik bang. Daarom weet ik ook, dat ons samenleven zoo niet langer duren kan. Dat je je immer grootere afkeer van me toch niet meester zal kunnen blijven. Dat het tot een uitbarsting moet komen

(heftiger)

en wanneer ik niet uit vrije keuze plaats maak, er iets verschrikkelijks zal gebeuren.

M.

Je bent gek.

V.

(kalmer)

Hoe dikwijls reeds heb ik me zelve vruchteloos afgevraagd, waarom ik je onrechtvaardige harteloosheid verdraag. Voor eenige dagen nog meende ik het met me zelf eens te zijn geworden. Ik wilde je niet langer in den weg zijn. Uit vrije beweging gaan. Ik liet een briefje op je lessenaar achter.

M.

Ik heb het niet gevonden.

V.

Maar toen heb ik tegelijkertijd gemerkt, wat me hier nog bindt. Ik schaam me niet het te zeggen. Het is, dat ik nog onveranderlijk van je houd. Niettegenstaande alles. Wanneer je me 's avonds norsch en brutaal behandelt. Wanneer ik geen woord mag spreken, omdat je componeert of gaat zitten lezen, dan kon ik soms wel twijfelen aan mijn gevoel. Maar wanneer je dan den geheelen dag bent weg geweest, dan vergeet ik je gedrag weer,

dan verlang ik naar je thuiskomst. Tot je met je norsche onverschilligheid weer alles in me dood maakt.

M.

(licht getroffen).

Het was misschien beter geweest, wanneer je een ander in de armen was geloopt.

V.

(het gezegde niet beachtend)

Het is wel jammer, dat ik toen dat briefje weer verscheurd heb

(zich bezinnend)

. Ik schreef je, dat ik het desnoods nog wilde verdragen je om geldelijke redenen in den weg te zijn.

(beschaamd)

Of om wat het dan anders wezen mocht

(zich herstellend)

maar, dat ik tot de overtuiging was gekomen, hoe ook mijn liefde je tot een last begon te worden en dat ik dat onmogelijk langer uit kon houden, omdat dat voor een vrouw het aller-vernederendste is.

M.

(verveeld)

Wees dankbaar, dat je geschrijf me niet onder de oogen gekomen is.

V.

Dan was ik weg geweest.

M.

(dreigend)

Je bent dus op den besten weg ons huwelijk te schande te maken.

V.

Wanneer je door je huwelijk een afkeer van me kreeg en je bent te laf om je van dat juk te bevrijden, dan is het al een schande.

M.

(terwijl hij weer als te voren aan tafel plaats neemt)

Wie zegt je dat het vòòr ons huwelijk anders was?

V.

(schokt tesamen als kreeg ze een slag in het aangezicht).

M.

(licht beschaamd)

Ik heb je van te voren gewaarschuwd over deze dingen te beginnen.

V.

(nog half verward)

Ben ik er dan over aangevangen.

(zich herstellend)

Ja. Maar na wat je zoeven hebt gezegd, kunnen we niet meer terug.

M.

Weet wel wat je begint. Misschien dat je hooren en zien vergaat!

(Pauze)

.

V.

Voel jij dan ook niet, dat we niet anders meer kunnen. Hoe wat thans gebeuren gaat buiten ons om geschiedt. En hoe ons samenleven door langer zwijgen toch niet meer te redden was geweest.

M.

(onzeker)

Dat weet ik niet.

(schamper)

Vrouwen weten het altijd beter.

(kortaf)

Maar zeide je niet, dat er in jouw gevoel voor mij nog geen verandering gekomen was?

V.

(steekt als eenig antwoord den man over tafel haar hand toe).

M.

(neemt de hand der vrouw in de zijne).

V.

(terwijl haar aangezicht door een zweem van hoop beleefd wordt)

Thans merk ik pas de volle zwaarte van de last, die ons leven der laatste jaren heeft terneer gedrukt.

(weer angstig)

Maar het is alsof hij niet meer afgeschud mag worden en me voor goed verstikken zal.

M.

(norsch-onderbrekend)

Luister nu. Er moet thans blijken of het geen leege woorden zijn, dat je nog van me houdt. Want wanneer het tusschen ons beiden eenmaal tot klaarheid zal zijn gekomen,

dan valt er aan geen scheiding meer te denken. Dat zeg ik je vooruit!

V.

(haalt de schouders op).

M.

(de hand der vrouw licht streefend)

Herinner je je nog den eersten avond na de huwelijksreis?

V.

Het was je eigen schuld, dat er niemand was om ons te verwelkomen. Je had den dag van onzen terugkeer opzettelijk verheimlijkt.

M.

Dat doet er nu niet toe. Ik vraag je enkel of ons eerste samenzijn als man en vrouw in een eigen thuis ook maar in de verste verte aan je verwachtingen beantwoordde.

V.

Mijn verwachtingen...? Je hadt er wel voor gezorgd, dat die niet meer te hoog gespannen waren. Maar als je het dan wil weten, die avond was voor mij een der ongelukkigste van ons heele huwelijk.

M.

Hebben we dan ongenoegen gehad?

V.

Dien eersten avond ben je al begonnen met me dood te zwijgen. Dien eersten avond al heb je die benauwende stemming als uit den grond doen oprijzen, waarin ik nauwelijks durfde adem te halen. Waarin ik, terwijl ik in het donker naast je lag, dreigde te stikken. Je hebt het me, zonder woorden, toegeschreeuwd, dat ik reeds opgehouden had voor je te bestaan, dat ik je voor immer in den weg was. O, dat ik toen niet weggelopen ben! Je hadt spijt van je huwelijk, zooals je er thans nog spijt van hebt.

M.

Je schijnt dien avond goed onthouden te hebben. Maar toch is het een vergissing wanneer je meent, dat ik

(met nadruk)

toen reeds spijt van onze verbinding had.

V.

(tracht haar hand uit die van den man los te maken).

M.

Ik weet alleen nog, dat het me als een nachtmerrie op het lijf viel. Ik trachtte het te verbergen, maar je moest het wel bemerken. Ik begreep natuurlijk - al geloof je dat misschien niet - hoe het jou dien eersten avond daarbij te moede moest zijn. Maar ik kon niet anders. Het was alles sterker dan ik.

V.

(verachtelijk)

Er was een rekening van de hoedemaakster tusschen de brieven en je was buiten jezelve, dat je, als getrouwd man, daar al dadelijk voor hadt op te komen.

M.

(lacht. Kleine pauze).

M.

Het is met het huwelijk als met de dood.

V.

Schaam je!

M.

(laat de hand der vrouw los)

Wie het niet aan den lijve door gemaakt heeft, zal er ook nooit over kunnen oordeelen. Dat gevoel

(maakt bewegingen van zich lucht te geven)

toen de deur achter ons in het slot viel. Wanneer een ander me zoo iets had verteld, zou ik het niet voor mogelijk hebben gehouden. Ik ben nooit in me leven zoo geschrokken.

V.

(ziet licht verwonderd op).

M.

Daartegen was al wat voorafging nog maar kinderspel. Die dreigende stilte. Dat op eenmaal met zijn beiden van de buitenwereld afgesloten zijn, om - ik begreep het onmiddellijk - in strijd en nogmaals strijd tegenover elkander gesteld te worden.

V.

(verachtelijk)

Hoe iemand zoo praten kan.

(dreigend)

Maar dan kan je ook niet langer loochenen den eersten dag reeds spijt van ons huwelijk ondervonden te hebben.

M.

(het gezegde overheorend)

Het viel me als een nachtmerrie op het lijf. Ik wou niet gelooven, dat zoo iets kon voortduren. Ik hoopte iederen dag weer op verandering. Maar de wetenschap...

(met nadruk)

de wetenschap voor het gansche leven aan elkander gebonden te zijn, verstikte alle gevoel in me. Je was zoo dicht binnen mijn bereik, dat het op eenmaal niet meer de moeite scheen te loonen de hand naar je uit te strekken; we konden nog zoo lang samen praten, dat de woorden me al van te voren in den mond bestierven, dat... Maar ook jij moet in die dagen toch iets dergelijks hebben ondervonden?

V.

Wel had ik onder de verandering in je wezen zwaar te lijden. Maar ik was zoo gelukkig je vrouw te zijn geworden, dat ook ik niet gelooven kon, dat het iets blijvends wezen zou. Ik hoopte nog, dat je je aan de beperking van ons samenleven zou gewennen, zooals toch iedere verstandige man zich in het huwelijk moet schikken.

M.

(toestemmend knikkend)

De toestand werd met den dag onhoudbaarder.

(als voor zich zelf)

Toen zijn we begonnen afleiding buitenshuis te zoeken.

(opgewekter)

Maar alsof de duivel ermee speelde, het mocht niet baten; waar jij je amuseerde daar beviel het mij niet. Of omgekeerd. En de menschen, die jou graag hadden, konden mij niet luchten of zien.

(levendig)

Kwamen we niet telkens met de kous op de kop weer thuis?

V.

Ik was blij, dat het uitgaan je niet langer aanstond. Ik bleef het allerliefste thuis. Vooral wanneer ik je eenigermate met jezelf en mij verzoend wist.

M.

Een tijd lang had het dan den schijn, of alles nog tusschen ons terecht zou komen. Aan jou heeft het waarlijk niet gelegen, wanneer het anders liep.

(gaat wat gemakkelijker verzitten)

Men zegt wel eens, dat wie een hond wil slaan ook gemakkelijk een stok vindt. Ik zou niet weten, waar ik hem van daan had moeten halen. Nee, dat zal ik je altijd blijven nageven, zooals jij voor je huishouden bent.

(blijkt goedkeurend het vertrek rond)

En dan je zorg voor mij.

V.

(ijverend)

Daarin had ik in jou het beste voorbeeld. Je hebt meer dan goed voor me gezorgd. Kleinlijk was je nooit. Daarbij je zin voor orde, je waarheidsliefde...

(zich onderbrekend)

O, is het geen zonde en jammer, dat twee menschen, die in alle andere opzichten zoo goed bij elkander passen, om een niets

(verachtelijk)

om een stemming,

als met geweld uit elkander moeten worden gedreven.

M.

(het gezegde niet beachtend)

Daarom kon ik - ook met de beste wil - niet als de meeste anderen te werk gaan. Die vinden een stok en slaan er hun huwelijk mede kort en klein. Daarbij liet je me mijn volle vrijheid, ook toen ik begon je 's avonds alleen thuis te laten.

V.

Ik stelde, zooals ook thans nog, een onbeperkt vertrouwen in je.

M.

(spottend)

En toch ben je jaloersch!

V.

Ik was het. Nu niet meer. Het spreekt wel van zelf, dat ik er mij niet zonder zelf-overwinning in kon voegen, dat je zoo spoedig alweer je eigen wegen ging. Maar wanneer ik één ding zeker wist, dan was het, dat er met dwang voor mij niets te bereiken viel.

(triumfeerend)

En je hadt er dan ook spoedig meer dan genoeg van.

M.

(onwillig)

Je hadt reeds een te zeker bezit van mijn leven genomen. Het was met mij geen vleesch en ook geen visch meer. Want wanneer ik de benauwing thuis ontvlucht was en ik zat dan eindelijk ergens alleen, dan vervloekt, dan liet het me ten slotte toch geen rust. Dan zag ik jou verdrietig alleen zitten. Dan was het toch weer half werk, want je zult toch wel begrepen hebben, dat, wanneer ik zoo wegliep, dat ik dan tenminste in gedachten met je breken wou.

V.

Dat begrijp ik niet.

M.

(kort)

Ik bedoel, dat ik me dan trachtte te verbeelden ook in werkelijkheid reeds van je gescheiden te zijn.

V.

(licht spottend)

Ah!

M.

Soms gelukte het me, zoo alleen gezeten, me in een scheiding scherper dan in werkelijkheid in te denken, maar om dan tevens te bemerken,

(kort)

hoe dat tusschen ons reeds tot een onmogelijkheid geworden was.

V.

(beslist)

Dat is voor mij een bewijs, dat ook jij nog altijd van me houdt.

M.

(zich zelf verbeterend)

Dat ik tijdens ons beider leven een scheiding niet verdragen zou. Want ik heb door de mislukking van mijn huwelijk alle zelf-vertrouwen ingeboet en ik kon niet meer opnieuw beginnen. Ik ben een levend-doode geworden.

(heftiger)

Maar jij, jij zoudt - eenmaal gescheiden - weer opleven en een geheel nieuwen aanvang kunnen maken.

V.

(overhoorend)

En mag ik nu eindelijk eens wat zeggen. Je bent in hooge mate overspannen. Verder niets. Heb ik je je vrijheid niet gelaten? Ben je niet zoo lang als het je maar aanstond je eigen wegen gegaan. Je bent teruggekomen.

(triumfeerend)

Je bent teruggekomen. En nu weet je zelf niet meer wat je eigenlijk wilt. Maar ik zeg je handel niet lichtvaardig. Ik zeg je, dat je

(met nadruk)

zonder het zelf te weten nog van me houdt. Want je hebt van den beginne af van me
gehouden. Ik

weet het.

(overtuigend)

Waarom anders had je een arme vrouw getrouwd.

(eenvoudig)

En ons huwelijk zelf bewijst het ook. Nooit was je me ontrouw

(staat bij ingeving van tafel op en omhelst den man, die zich dit onwillig laat welgevallen)

M.

(de vrouw van zich afduwend, half in scherts)

Ik moet het opgeven je ooit meer kwijt te raken.

V.

(weer op haar plaats terugkeerend, als ware door het besprokene ook al het verdere afgedaan)

Wees blij, dat je een verstandige vrouw hebt met wie je praten kan.

(eenvoudig)

Waar zou ik ook heengaan? Wij zijn man en vrouw en mijn plaats is hier bij jou.

(plagend)

Zal ik je eens werkelijk alleen laten. Ik weet wel wie er om mijn terugkomst bedelen kwam.

M.

(norsch)

Daarin zit het hem juist.

V.

Maar dan moet je toch toegeven, dat je zelf niet meer weet wat je eigenlijk wilt. Nee, je bent nu wat overspannen. Overdag werk je hard in je kantoor. Dan eet je vlug en zit weer met je boeken of je composities. Het is te veel en het maakt je van streek. Dan wijt je je slechte stemming aan je huwelijk. Dan behandel je me brutaal en onrechtvaardig. Maar je vergeet, dat de fout enkel in jezelf ligt en het was voor mij al veel gewonnen, wanneer je toe wilde geven, dat ik niet meer op me kan nemen dan ik al doe.

M.

(half spottend)

Nooit had ik een passender

vrouw kunnen vinden. Zelfs de keeren dat ik me aan haar vergreep...

V.

(verontwaardigd)

Hoe durf je! Maar ook daarin heb je geleerd je te beheerschen. En zoo zal het verder gaan. Zoo moet het geleidelijk tusschen ons beter worden. Maar stoot me niet langer van je af. Meer verlang ik niet. Ik ben met zoo weinig tevreden. O, niet meer deze harteloze bejegening.

(beslist)

Er moet verandering komen. Ik ben nog te jong om aan jouw gedrukte stemmingen te gronde te gaan. En wanneer jij de kracht niet vindt, dan moet ik handelen.

M.

Wat wou je dan beginnen?

V.

Om mij behoef je niet bezorgd te zijn. Ik vind mijn weg. Morgen aan den dag was ik in betrekking.

M.

Ik zou het niet dulden.

V.

(vertwijfeld)

Maar wat wil je dan wèl?

M.

Deze voldoening zou ik de buitenwereld dan toch niet gunnen. Wat moet er achter me om gelachen zijn toen ik trouwde. Hoe blonk me het leedvermaak van alle kanten tegen. En dan weer open kaart te moeten spelen. Klein bijgeven dat het een vergissing was.

(dreigend)

Nooit van zijn leven. Al is het wijntje ook nog zoo wrang, het blijft op tafel.

V.

Ik zou toch voorloopig naar mijn moeder kunnen gaan. Zoogenaamd voor mijn gezondheid. Jij blijft hier met de dienstmeid. Wat merkt de buitenwereld daar verder van.

M.

Vrouwen-logica. Je blijft blind voor het fatale in onzen toestand. Je merkt niet, hoe we door zoo te praten immer dichter in elkander verward raken in plaats tot klaarheid te komen.

(dreigend)

Je zult niet rusten voor je even ongelukkig bent als ik!

V.

Wanneer je je ongelukkig voelt, heb ik als je vrouw het recht om de oorzaak daarvan te weten.

M.

(als tot zich zelf)

De maat loopt vol.

(buigt zich met beide armen op tafel wat meer tot de vrouw)

Luister nu eens kalm naar me. Van een scheiding, zooals jij die thans bedoelt, kan tusschen ons nimmer sprake zijn. Ik ben er de man niet naar om, wat ik eenmaal op touw gezet heb, weer ongedaan te maken. Daarmee wil ik niet zeggen, dat het huwelijk voor mij een heilige zaak is. Maar ik gun mijn omgeving deze voldoening nu eenmaal niet.

(met nadruk)

Het zal dus niet gebeuren.

(koel)

Van den anderen kant is het een toestand, die me al sinds lang niet meer bevalt. Maar dat is dan ook zoowat het eenige, dat ik er met beslistheid van kan zeggen.

(zich bezinnend)

Behalve dan misschien dat het een nadeeligen invloed uitoefent op me werk.

V.

Dan moet je of van je huwelijk of van je werk afstand doen.

M.

(spottend)

Wel kijk eens aan, hoe zij dat alles weet.

V.

(verachtelijk)

Denk je misschien, dat je, ongetrouwd zijnde, meer voor je zelf werken zou. Wat doen je vrijgezellen-kennissen?

M.

Luister nu verder. Dat alles heb ik natuurlijk ook al overlegd. Ik weet heel goed, hoe ik, ongetrouwd zijnde, er evenmin als die anderen toe zou komen alleen op me kamer te gaan zitten werken. Soms echter geloof ik ook wel het tegendeel. Maar dat doet er hier niet toe. Ik wil maar zeggen, dat ik dus in mijn huwelijk de gelegenheid heb gevonden om te werken.

(goedkeurend)

Ook daarin ben je dus de passende vrouw voor me.

(zich wat verschikkend)

Maar nu is het zich weersprekende daàr weer bij, dat ik meen te merken, hoe dat werken, dat door mijn huwelijk mogelijk is, door datzelfde huwelijk getroubleerd wordt. Kan je me volgen?

V.

Het kost me moeite dat te begrijpen. Je hebt tot nu toe nimmer over je werk met mij gesproken.

M.

Eens moet de eerste keer zijn en ik zal trachten het je uiteen te zetten. Want het is een tamelijk ernstige zaak. Ook heeft mijn werk er verder niets meer mede te maken. Het komt daarop neer, dat ik in een toestand ben geraakt, die me niet bevalt, maar waarvan ik tevens weet, dat, wanneer ik ermede breek, het me naar alle waarschijnlijkheid nog slechter zal moeten gaan. Ik zal me dus wel wachten er

(met nadruk)

zèlf verandering in te brengen. Ik kon er later gruwbare spijt van hebben. Begrijp je me zoo ongeveer?

V.

Je laat dus alles aan het toeval over?

M.

Alles aan het toeval.

V.

Maar je wacht op iets.

M.

(zwijgt).

V.

(nauw hoorbaar)

Durf je het uit te spreken waarop je eigenlijk wacht.

M.

(zwijgt).

V.

Een vraag nog. Is je werk je meer waard dan ons samenleven. Heb je daar al over nagedacht.

M.

Het een is me even onzeker als het ander. Soms geloof ik voor mijn werk iets van liefde te gevoelen. Maar dan komt de teleurstelling.

V.

Je oratorium is toch met veel lof besproken. En wanneer je niet van je werk hield, hoe kon je je er dan zoo jaren lang met opoffering aan wijden?

M.

Dat kan je met hetzelfde recht van ons huwelijk beweren.

V.

(zucht)

Hoe meer ik er over nadenk, hoe raadselachtiger het mij wordt waarom je eigenlijk getrouwd bent.

(zich herstellend, half spottend)

Ik heb je niet gevraagd!

M.

(lacht, dan, kort-af, terwijl hij de vrouw begint te fixeeren)

Wanneer je het dan wil weten. Ik ben getrouwd omdat mijn vrijgezellen-leven in verkeerde banen leidde.

V.

(eenvoudig)

Men mag alleen maar trouwen, wanneer men daarmee de neiging van zijn hart volgt.

M.

(overhoorend)

Ik moest er wel op de een of andere manier een einde aan maken.

V.

(argwanend)

Waarom heb je me daar dan voor ons huwelijk nimmer over gesproken?

M.

Misschien was het beter geweest, wanneer ik het gedaan had. Maar hadden we niet allebei onder het verleden een streep gezet?

V.

(met haar jalouzie kampend)

Waarom begin je er dan na zoo'n langen tijd pas over.

(zich niet meer beheerschend)

Dat is voor mij het bewijs, dat je met dat verleden nog niet gebroken hebt!

M.

(verveeld)

Ik had moeten weten, dat vrouwen de waarheid niet verdragen kunnen.

V.

(zich immer meer opwindend)

De waarheid! Het is de eerste maal, dat je je verwaardigt met mij op zoo iets in te gaan. Maar nou laat ik me ook niet langer met halve woorden afschepen. De maat is vol. Je bent te ver gegaan om nog terug te keeren.

(tartend)

Ik moet en zal thans de volle waarheid hooren.

M.

(verachtelijk)

Je wilt leugens hooren. Je wacht slechts op de bevestiging van je ongegronde jalouzie.

(dreigend)

Maar weet dan, dat het hier om dingen gaat, waarmede vrouwen

(met nadruk)

in den letterlijken zin van het woord niets hebben uit te staan. Nog is het tijd je er buiten te houden.

V.

Wanneer je thans nog zweeg, zou het me geen rust meer laten, zoodra ik hier weer alleen moest blijven.

(vertwijfeld)

Maar kan er dan tusschen man en vrouw iets onuitsprekelijks bestaan!

M.

(het gezegde niet beachtend)

Herinner je je

nog uit je catechismus, wat daar over de kennis des onderscheids geschreven staat?

V.

(eenvoudig)

Door de kennis des onderscheids leerden man en vrouw zich voor elkander te schamen.

M.

Maar leerden tevens, hoe zij onafwijsbaar voor elkander geschapen waren en dat er dus nog een grootere zonde moest bestaan, dan de door hen bedrevene.

V.

(wil zich van tafel verheffen).

M.

(vrouw met blik terughoudend)

Dat met die kennis des onderscheids de spot gedreven kan worden en men dus trouwen kan om van twee kwaden het allerslechtste te vermijden.

(Kleine pauze. Uit de verte drijft klokken-gelui over)

.

V.

(fluisterend)

Zeg nog, dat het niet waar is. Dat het enkel een benauwde droom is.

M.

(licht beschaamd)

Ik heb je van te voren gewaarschuwd.

(dan koel)

Maar nu moet je ook inzien, dat er na mijn

(schamper)

bekentenis tusschen ons beiden nimmer meer van een scheiding sprake kan wezen. Dat zal je toch wel inzien. Wie anders had ik tot mijn vertrouwde kunnen maken. Maar ik kan je met deze wetenschap niet meer in haat of tweedracht van me weg laten gaan. Neen, spreek nu niet overijld...

V.

(vreemd)

Ik ben dood-kalm.

M.

Je moet thans met jezelf te rade gaan of het geen leege bewering was, dat je nog van me houdt. En

ook zelfs dan, wanneer het tegendeel mocht blijken, dan nog heb je geen keuze meer. Ons blijft niets anders over dan zoo verder te leven. En hiermede zijn we weer op ons punt van uitgang aangekomen.

V.

(zenuwachtig met de vingers in het tafelkleed krampend)

Zeg me nog dat eene. Is het je gelukt...

(buigt beschaamd het hoofd)

Is mijn eenzaam troosteloos leven dezer lange jaren niet tevergeefs geweest.

M.

(korte aarzeling, liegt)

Het is tevergeefs geweest.

V.

(valt met het gelaat in de handen op tafel).

M.

(staat op, gaat eenige malen tusschen wand en tafel op en neer, komt dan, ernstig en met deernis, naast de vrouw).

M.

(na een wijle, gedempt en toch dwingend)

Berta.

(daar de vrouw niet schijnt te hooren, raakt de man vluchtig haar schouder aan. Bij deze aanraking schokt de vrouw tezamen, springt dan vol ontzetting op en deinst achterwaarts van tafel af).

V.

(krijschend)

Je bent... je bent... de duivel!

M.

(lacht pijnlijk en maakt een afwerend gebaar).

V.

(moeizaam)

Durf je te loochenen, dat je door je zwijgen me geprikkeld hebt tot vragen. Dat je me met voorbedachte rade heb gedwongen immer verder te gaan, om me dan...

(radeloos)

om dan zonder erbarmen alles in me te vermoorden.

M.

(toonloos)

Wanneer het zoo gebeurde, is het onbewust geschied.

V.

(handen-wringend)

O, deze woorden, deze afschuwelijke woorden

(afwerend)

striemende zweepslagen.

(smeevend)

Maar neen, maar neen. Van morgen bij het opstaan heb ik hem gezoend. Zoo even nog

(in uiterste bevreemding)

zoo even nog zag ik mijn man hier binnen komen.

M.

(norsch)

Die zal je hier nog voor jaar en dag zien in en uitgaan.

V.

(zinkt onbeholpen in een stoel terug).

(Kleine pauze, tijdens welke men in de woning hoort aanbellen).

M.

Vrouw, Berta, kom tot je zelve.

(er wordt aan de kamerdeur geklopt)

.

M.

Ja!

(de vrouw tracht zich eenigermate te herstellen)

.

DIENSTMEISJE.

(onbevangen, blijkbaar aan oneenigheid tussen man en vrouw gewend)

Daar is een meneer om meneer te spreken. Maar hij wil zijn naam niet zeggen.

M.

Een bedelpartij?

D.

O nee. Het is een vrolijke oude heer. Ik denk, dat hij meneer verrassen wil.

M.

(achter dienstmeisje de kamer uit, laat de deur wat aanstaan. In het portaal hoort men zwaarlijvig lachen van den ouden heer, onderbroken door kort-verwonderde uitroepen van den man. De vrouw staat besluiteloos op en neemt

dan, van het licht afgewend, aan tafel plaats).

HEER

(tracht zich te verweren tegen den man, die hem de kamer binnen dringt).

Nee, nee, waarachtig niet, het is geen tijd voor een bezoek. Ah, mevrouw, pardon, nee, nee...

(hij blijft naast de deur koddig aan de wand gedrukt staan)

.

M.

(lachend)

Kom, kom, meneer Melchers.

(tot de vrouw)

Kom Berta, mag ik je eens even bekend maken.

(tot den heer)

Mijn vrouw.

(opgewekt)

Den heer Melchers, van wien ik je uit mijn Parijschen tijd zoo dikwijls verteld heb.

V.

(dwingt zich tot een glimlach van herinnering).

Hr.

(lacht overdadig, gaat de vrouw tegemoet, buigt, kust haar eerbiedig de hand)

Mevrouwtje, Uw gehoorzame dienaar.

(richt zich op en blik nieuwsgierig de kamer rond)

En wanneer me ooit iets plezier gedaan heeft, dan was het wel toen ik hoorde, dat mijn jonge vriend hier

(hij legt den man voor een oogenblik de hand op de schouder)

in de veilige haven van het huwelijk was aangeland.

(dreigt den man met de vinger)

Maar een kennisgeving heeft hij me niet gestuurd.

(doet handen-wrijvend een paar schreden door de kamer)

Alleraardigst. Alleraardigst.

M.

Nee, meneer Melchers, gaat U nou eerst eens kalm hier zitten en voor we verder gaan

(met een blik van verstandhouding tot de vrouw)

mogen we erop rekenen, dat U vanavond onze gast is?

Hr.

Allervriendelijkst.

(plaatsnemend, met een bui-

ging tot de vrouw)

Allervriendelijkst. Dat wil zeggen.

(weer opstaand)

Wanneer ik dan mag komen zooals ik hier ben

(doet een paar stappen terug en breidt zijn pandjes-jas wat uit)

.

M.

Wel, zeker, plichtplegingen ook nog. Of het al niet mooi genoeg is. Maar weet U wel, meneer Melchers, dat U in al die tijd heelemaal niets veranderd is?

Hr.

(weer plaatsnemend)

Voor twintig jaar was dat een compliment geweest.

(opstaand)

Maar nee, het gaat niet, dat wil zeggen, verbinden kan ik me voor vanavond niet. Hoe jammer.

(met een buiging naar de vrouw)

Allerongelukkigst. Maar U zult begrijpen, wanneer men voor een enkel Zondagje even overwipt.

(lachend tot den man)

Ja, dat geheugen, men ziet het niet, maar dat verandert zich.

M.

Dan blijft U koffie-drinken.

Hr.

(overhoorend),

gaat handenvrijvend door de kamer) Alleraardigst. Alleraardigst.

(met een buiging tot de vrouw)

Maar hoe kan het ook anders.

(dan zakelijk)

Zeker alles nieuwe buurten hier?

M.

(opgestaan)

Hiernaast mijn kleine werkkamer met onze gemeenschappelijke vleugel.

(de vrouw opdwingend)

Kom Berta, meneer Melchers is nieuwsgierig. We doen het beste hem eerst ons huis eens te laten zien.

Hr.

(den voorhang uiteenslaand)

Neen, waarlijk...

(de drie personen verlaten de kamer)

II. Middag.

Dezelfde kamer. De vrouw gaat, hier en daar wat ordenend, door de kamer. De moeder der vrouw zit in Zondagsche dracht met haar hoed op aan tafel.

MOEDER

Ja, kind-lief, maar nu moet ik toch zachtjes aan gaan. Anders kom ik heelemaal achteraan te zitten. En dan kan ik met mijn slecht gehoor even goed thuis blijven. Daarbij worden de kerken iedere Zondag voller. Maar daarover verwonder ik me in deze tijden niet.

(staat op)

Dat kan ik me wel begrijpen. Eigenlijk moest ik boos zijn, dat je me weder alleen laat gaan. En dat nog wel zoo kort voor het avondmaal.

VROUW

(liefdevol)

Maar moeder, hoe lang denkt U wel naar de kerk onderweg te blijven.

(lachend)

Een vol half uur voor zoo'n klein stukje loopen. Nee, eerst moet U nog een warme kop thee drinken. Eer laat ik U niet heengaan.

Mr.

Maar kind, als we dan nog zooveel tijd hebben, was het dan niet beter, dat je je nog even gereed maakte en me gezelschap hield.

(met een blik naar de klok)

Maar dan moet je je toch haasten.

V.

(aarzelend)

Wanneer ik maar wist, hoe laat Hendrik terug wou zijn.

(aan het venster)

Voor een verre wandeling is het weer te onbestendig.

(berustend)

Neen, ik zal maar liever thuis blijven

(als tot zich zelve)

Want wanneer hij straks terugkomt en hij vindt me niet...

Mr.

(weer plaats nemend)

En wanneer meneer pas tegen etenstijd thuiskomt en jou voor je Zondag hier weer den ganschen middag alleen laat.

V.

(kort-af)

Altijd nog beter dan ongenoegen.

Mr.

(zucht).

V.

(ondanks zichzelf haar vorige uitlating vergoelijkend)

De laatste tijd anders is Hendrik veel minder prikkelbaar. En ik zou het dan ook voor hem niet behoeven te laten, wanneer ik thans lust had met U mede te gaan. Maar U weet nu eenmaal hoe we over die dingen denken.

Mr.

(berispend)

Die dingen! Tot op den huidigen dag heeft een goede preek nog nooit iemand geschaad. Maar wie niet geheel vrijwillig tot Hem komt, die zal Hem ook niet vinden. Zoo staat het geschreven en ik zal dus wel de laatste zijn om ooit iemand te dwingen. Maar daarom kan je me toch wel een eindje wegbrengen. Het is wat winderig, maar het weer is zacht.

V.

Ik heb met verstelwerk nog meer dan genoeg te doen.

Mr.

Wel ja, maak van den Zondag ook nog maar een werkdag. Alsof je in de week al niet genoeg thuis zat. Vader en ik, we hebben het gisteren nog over jelui gehad. Maar dat doet er nu niet toe. Ik wou alleen maar zeggen, dat de frissche lucht je goed zal doen.

(de vrouw oplettender aanziend)

Nee, hoor, dat smalle bleeke gezichtje bevalt me niet.

V.

(gedwongen lachend)

Kijk er het beetje moois maar niet in één keer af.

(neemt om het gesprek een andere wending te geven een klein voorwerp van de schoorsteenmantel)

Dat heeft hij gisteren voor me medegebracht.

Mr.

Wel, dat is aardig. Een kristallen hondje. Of is het soms van glas? Maar dat doet er nu niet toe. Ja, dat zal iedereen hem moeten nageven. Zoals die man voor zijn huishouden is. Kijk, daarin was je vader nou weer heel anders. Wat die niet altijd voor zijn eigen noodig had. Voor zijn kegelavond, voor zijn kaart-club, voor zijn extraatjes.

(lacht)

Hij liet violen zorgen.

(zelf-voldaan)

Ja, wanneer ik er niet altijd zoo achterheen gezeten had...

V.

(geringschattend)

Dan had hij ons allemaal misschien nog tot de bedelstaf gebracht.

Mr.

(met een afkeurend gebaar)

Maar kind...

V.

(overhoorend)

In zaken is dat alles ook zoo heel anders. Daarin kan een vrouw den man terzijde staan.

(levendig)

Ik herinner me nog hoe vader soms weken lang op reis was en U dan de leiding van de winkel had. Voor ons kinderen was dat immer een heerlijke tijd. We misten vader

niet. Maar als hij dan terugkwam en er tusschen U beiden afgerekend werd. En er dan bleek hoe de winkel weer vooruitgegaan was. Dan sloeg hij

U op de schouder en was zoo aardig, dat we hem nauwelijks herkenden.

(weemoedig)

En 's avonds waren we allemaal vroolijk bij elkander.

Mr.

(getroffen)

Dat je dat alles nog zoo onthouden hebt. Hoe lang is het al geleden sinds we een winkel hielden.

(zich bezinnend)

Wel, je was nog geen tien jaar.

(zucht)

Zooals die tijd voorbijgaat.

V.

U beiden kan anders de tijd niet lang gevallen zijn.

(aan tafel plaats nemend)

Misschien zou het voor Hendrik en mij ook beter zijn geweest, wanneer er in ons huwelijk wat meer afwisseling voorgekomen was. Wanneer hij ook eens voor het een of ander op reis had moeten gaan, of...

Mr.

Kind, verlang daar maar niet naar. Ja, dat zou iets voor jou geweest zijn! Je mannetje zoo heinde en ver en jij hier dagen lang alleen.

(lacht)

Nee, dan kent je moeder je beter.

V.

Maar vader schreef toch altijd geregeld.

Mr.

(spottend)

Wel zeker, iedere dag twee brieven van zes kantjes. Maar toen hij eenmaal goed en wel thuis was, moest hij ze me toch nog eens extra voorlezen, want ik had amper tijd gehad om ze open te maken.

V.

(begrijpend)

Maar was U dan niet

(korte aarzelings)

jaloersch, wanneer vader zoo lang onderweg bleef, zonder iets van zich te laten hooren?

Mr.

Nou, nou, zoo erg was het nou ook weer niet. Hij schreef natuurlijk wel. En met jaloerschheid heb ik me nooit ingelaten. Daar had ik dan

ook je vader niet mee aan boord moeten komen.

V.

(hard)

Nee, natuurlijk niet, maar dat zal vader toch niet verhinderd hebben, zoo ver van U vandaan, het met de huwelijkstrouw niet al te nauw te nemen.

Mr.

(verwonderd)

Maar Berta, hoe durf je zoo over je vader spreken.

(afkeurend)

Ik herken me eigen kind niet meer. Hoe komt ze nou op zulke gedachten.

(lacht)

Nee, hoor eens, dat zijn dingen, waarmede ik me in de dertig jaren van mijn huwelijk wel het allerminst het hoofd gebroken heb.

V.

Maar vader was toch wel degelijk jaloersch!

Mr.

Dat kon hij dan ook rustig wezen. En nu je er zelf over bent begonnen, wil ik je ook wel zeggen, dat het van een man nog heel iets anders is, dan wanneer een vrouw jaloersch wordt. Een vrouw mag niet achterdochtig zijn. Daarmede kan ze niets dan onheil stichten, zelfs al had ze ook geen man, waarvoor ik mijn hand in het vuur zou willen steken, dat hij zich in zijn huwelijk nooit vergat.

V.

(gelaten)

Spreekt U over vader?

Mr.

(overhoorend)

Ik zal de laatste zijn om niet te zeggen, dat ik een hartelijker schoonzoon had kunnen krijgen. Maar dat doet er nu niet toe. En men hoort er ook tegenwoordig meer van. De mannen trouwen heden ten dage laat of heelemaal niet. En, vooral als dan de eigen ouders er niet meer zijn, dan valt het moeilijk nog eens opnieuw met vader en moeder zeggen te beginnen. Ik kan me

dat wel begrijpen.

(als voor zich zelf)

Hoe vreemd het ook schijnt. Maar van hem had ik het geen oogenblik anders verwacht. Maar om daar nog eens op terug te komen. In ieder huwelijk is iets, maar om achterdochtig te zijn, bestaat er voor jou heelemaal geen aanleiding. Verlaat je daarin rustig op je moeder.

V.

(kort)

Ik heb het verleerd jaloersch te wezen.

Mr.

Wel het doet me plezier, dat uit je eigen mond te hooren. Want het is een leelijke karakter-trek. En wat dat betreft, wil je wel gelooven

(lacht)

hoewel het eigenlijk dwaasheid is daar na zooveel jaren op terug te komen, dat ik in dat opzicht over je man heel anders denk dan over je vader.

V.

(maakt een afwijzend gebaar).

Mr.

Nee, begrijp me nou niet verkeerd. Ik bedoel maar, wanneer ik er thans na zooveel tijd weer aan terug denk - trouwens je bent thans zelf getrouwd en waarom zou ik er dus niet over spreken -

(verlegen)

hoe zal ik me uitdrukken. Nou voor je vader had ik in die dagen toch mijn hand niet altijd in het vuur durven te steken.

(vergoelijkend)

Maar ik vroeg niets en hij vertelde me niets en wanneer ik soms wel eens het mijne dacht, wel, dan geloofde ik het ten slotte zelf toch niet, en dan was er op die manier weer niets gebeurd. Ik bedoel maar, dat er in ieder huwelijk wel eens het een of ander voorkomt. Maar kindlief, zou je me dat oogenblik nog niet even wat voorspelen?

V.

(verschrikt)

Pianospelen.

(staat op)

Wees niet boos lieve moeder, dat ik daar vandaag niet voor in de stemming ben.

(blijkt de kamer rond)

Misschien ligt het ook wel aan het sombere weer.

(huilt, gaat dan bij de moeder zitten, wier hand zij tusschen de haren neemt)

En hoe zou U het nou vinden, wanneer ik me nog even aankleedde om met U mede te gaan.

Mr.

(lacht)

Ze is toch nog in niets veranderd. Weet je dan nog altijd zelf niet wat je eigenlijk wil? Maar goed. Ik kan dan onderwijl hier thee drinken.

V.

Ja moeder. En lieve moeder

(kinderlijk-overredend)

en wanneer ik straks dan met U meekom, dan mag ik ook bij U en vader blijven en behoef ik hier niet meer terug te keeren.

Mr.

(argeloos)

Wel dat treft al bijzonder goed. Ik ben vanavond ook maar alleen.

(zich bezinnend)

Maar heeft hij dan soms iets gezegd, dat hij niet thuis kwam eten?

V.

(eigenzinnig aanhoudend)

En wanneer het voor vader te laat mocht worden om me nog naar huis te brengen, dan hindert het ook niet. Waarom zou ik dan niet in mijn oude kamertje blijven slapen? Niet waar, lieve moeder

(na een angstigen blik door de kamer, kinderlijk-vleiend)

want hier behoef ik niet meer te blijven en wanneer U maar met vader spreken wil,
dan wordt het weer alles tusschen ons als vroeger.

Mr.

(ontsteld, half-begrijpend)

Maar kind...

V.

(zich niet meer beheerschend, knielt aan de schoot der moeder terneer)

Moeder! o, zeg toch enkel maar, dat ik Uw kind nog ben

(gebroken)

enkel Uw kind... Uw kind...

Mr.

(tracht in een onbeholpen omhelzing de vrouw op te heffen).

V.

(haar aangezicht nog verbergend)

Och laat me toch, laat me zoo nog even tot mezelve komen.

(kleine pauze)

Het gaat al voorbij.

(rustiger)

Het donker doet me zoo goed, zoo goed

(haar gelaat tot de moeder oprichtend)

alsof ik nimmer van U weg geweest was.

Mr.

(verward)

Dat ben je ook niet. Dat ben je dan ook niet.

(getroffen)

Je bent me altijd de liefste geweest.

(de vrouw omarmend)

En verlaat je maar als altijd op je moeder, dan komt al het andere van zelf weer in orde. Is het zoo nou goed?

(terwijl de vrouw zich licht beschaamd losmaakt en opstaat)

Ja, zoo is het goed.

V.

(uiterlijk geheel gekalmeerd)

Ik heb het alles alleen gedragen, zonder er tegen iemand over te klagen. Maar het gaat niet langer. Ik laat me van hem scheiden.

Mr.

(verslagen de kamer rondblikkend)

Kind, kind, doe toch geen onberaden stap.

V.

(aan tafel plaatsnemend)

Had U verwacht, dat het anders lopen zou?

Mr.

(zich door de zelf-beheersching der vrouw herstellend)

Ik heb het je altijd afgeraden.

V.

Ik heb mijn zin gedaan. Ik heb het doorgevochten en heb leergeld betaald. Maar thans geen dag meer.

(hard)

Zeg moeder, heb ik het verdiend met het gemeenste, met het allerlaagste gelijk gesteld te worden?

Mr.

Goede hemel, kindlief...

V.

Ik weet, dat hij me niet zoo van moeder thuis gekregen heeft. U zelf weet het. Maar heb ik ooit op een huwelijk aangedrongen? Ik verdiende mijn eigen brood. Maar toen hij het wilde, ofschoon hij alles wist

(onzeker)

en terwijl ik van hem hield...

Mr.

Je houdt nog van hem, maar het is je jalouzie. En wanneer er maar een kind was, dan zou je je het wel tweemaal overleggen.

V.

(bevreemd)

Een kind.

(minder hard)

Ik heb er dikwijls naar verlangd. Vooral in den beginne, toen hij niemand wilde zien en ook niet duldde, dat er van mijn kant iemand hier kwam. Toen verlangde ik er nog naar. Hoe had ik ook anders zijn krenkende geringschatting en vooral die verschrikkelijke eenzaamheid kunnen verdragen, waar wij het thuis toch altijd zoo gezellig hadden. Soms meende ik er in mijn troosteloze afzondering een recht op te hebben. Ik kon, ik kòn niet gelooven, dat een huwelijk zoo kil en weinig eigen wezen zou. En toen hoopte ik ook nog, dat een kind van ons van zelf weer toenadering tusschen ons beiden brengen moest. Maar wanneer er dan soms een aanduiding voor was, dan ver-

wenschte hij het reeds, nog voor het geboren was.

Mr.

(rustig)

Ja, ja, maar laat er eerst maar zoo wat zijn. Zoo praten er meer. En wanneer het dàt is, dan kan ik je wel zeggen, dat je verkeerd doet hem naar zijn woorden te beoordeelen. Tenminste wat zulke uitlatingen betreft.

(zich onderbrekend)

Het is wel vreemd, maar soms geloof ik, dat ik hem beter ken dan jij. Hoewel ik me toch ook niet op zijn hartelijkheid beroemen kan. Gekheid. We zijn vanavond genoegelijk bij elkaar en morgen kom je weer op andere gedachten.

(vermanend)

Kind, in ieder huwelijk is iets en zoo'n bond wordt niet gesloten om hem lichtvaardig te verbreken.

(bemoedigend)

Wel jelui beginnen pas. Wat zijn die paar jaar tegen de dertig, waarin ik met je vader lief en leed gedeeld heb.

V.

(zwijgt).

Mr.

(ijverend)

Nee, als het dat is.

(lacht)

Late haver komt ook op.

V.

We zijn alleen gebleven. En moeder, het is goed. Voor een kind is hier geen plaats meer.

(in uiterste bevreemding)

Voor een kind. Dat opgroeien en zich in deze omgeving aan het leven toevertrouwen zou.

Mr.

(driftig)

In deze omgeving! Nee, Berta, maar nou begin ik toch te geloven, dat de schuld niet heelemaal aan hem alleen ligt. Wie van de andere kinderen heeft het zoals jij hier?

(blijkt ingenomen de kamer rond)

Deze omgeving!

(er wordt geklopt)

.

DIENSTMEISJE.

(brengt het thee-servies binnen)

Goede middag, mevrouw Leenders.

Mr.

Dag Anna. Wel hoe gaat het. Maar dat behoef ik niet te vragen.

(monstert met welgevallen het netjes Zondagsch-zwart gekleede meisje)

.

D.

(terwijl zij het theegoed op tafel plaatst)

O, dank u mevrouw, heel goed. En u mevrouw?

(D. af. Kleine pauze)

.

Mr.

(met nadruk, het voorgaande als tesamen vattend)

Ja, ja...

V.

(er op ingaand)

Dus moeder...

(staat op)

Een oogenblik maar en ik ben weer bij U.

(slaat den voorhang uiteen en begeeft zich na een korte aarzeling in het neven-vertrek)

.

Mr.

(schenkt zich thee in, dan met een blik naar de klok)

Zeg, Berta, wil je me dan nog wegbrengen.

V.

Ja moeder.

Mr.

Waarom maak je je dan niet gereed?

V.

(zwijgt).

Mr.

Wat doe je?

V.

Ik ga al.

Mr.

(niet hoorend)

Wat doe je?

V.

Wat ik gezegd heb. Ik schrijf het hem nog met een paar woorden.

(luider)

Ik schrijf nog even een paar woorden.

Mr.

Schrijven? Maak liever wat voort. Het wordt mijn tijd.

V.

(met een briefje in omslag in de hand in de kamer terugtreidend, als tot zich zelve)

Ook zonder

adres zal hij wel begrijpen, dat het voor hem bestemd is.

(bevreemd)

En wat had ik er ook op moeten schrijven?

(het briefje beschouwend)

Meer was niet nodig. Het zal hem welkom zijn, dat ik eindelijk voor hem plaats maak.

(met een blik naar de klok)

Hij zal nu wel niet meer voor het avond-eten terugkomen.

(onwrikbaar in zich zelf gekeerd, de aanwezigheid der moeder, die moeizaam tracht toe te hooren, geheel vergeten)

Het beste is misschien, dat ik het aan Anna geef. Die behoeft nog niets te weten al zal ze het wel begrijpen.

(wil kort besloten de kamer verlaten)

.

Mr.

(verschrikt begrijpend)

Berta, kind, waar denk je aan...

V.

(zich ontsteld omwendend)

Moeder?!

(tot de omgeving komend)

O moeder, wat hebt u me een schrik aangejaagd.

Mr.

(nog half in scherts)

Dat komt ervan wanneer kinderen hun eigen zin willen doordrijven. Dan zijn ze bang van hun ouders, die het beste met ze voor hebben.

(zich weer bezinnend)

. Maar goede hemel, kindlief...

(opstaand, verward)

Maar... maar hoe is dat nou mogelijk.

(onbeholpen de kamer rondblikkend)

Haar mooie huis en een goede man zou ze zoo maar in de steek willen laten. En
waarvoor. Waarvoor om hemelsnaam!

(vertwijfeld)

Maar begrijp je dan zelf niet, dat het onmogelijk is!

V.

(overredend)

Nee moeder. Lieve moeder, wees nou kalm. U ziet toch dat ik zelf ook rustig ben.

Maar tracht me niet meer van mijn besluit terug te brengen. En wees niet hard tegen me. O, wees niet hard

(zich met moeite beheerschend)

nu ik zoo ongelukkig ben en niets meer over heb dan U alleen.

Mr.

(onzeker)

Ja Berta-kind, maar dan moet je ook met je moeder willen spreken. Dan komt alles weer in orde.

(halsstarrig)

Want dàt, dat gaat toch niet. Dat je hier vandaag zonder een woord van afscheid weg zou loopen. Nee, daar leen ik mijn hand niet toe. Dan ken je je moeder nog niet.

V.

(dof)

Ik heb het hem geschreven.

Mr.

(verachtelijk)

Geschreven!

(triumfeerend)

Daar heb je het. Wel zeker. Alsof zoo iets met een briefje kon worden afgedaan! Wel goede hemel. Maar waar komt het van? Het komt van jelui leven. Waar komt het anders van? Vader en ik, we hebben het er samen vaak genoeg over gehad en al zijn we dan maar gewone menschen, we hebben toch even goed ons oordeel. Het is een leven zonder god of gebod. En wanneer er dan tenminste nog wat tegenover stond. Maar nee. Die paar concerten en af en toe naar de comedie. Zeg het zelf, wat hebben jelui verder? Wel, het is om bang te worden.

V.

(als verveeld)

Ja, moeder, maar daarin heb ik me van den beginne af naar zijn wil gevoegd. Dat weet U zelf het beste en ook hoe graag ik van mijn kant het alles anders ingericht had.

Maar dat is het dan ook niet.

Mr.

(bemoedigend)

Goed. Goed. Daaraan heb je dus geen schuld en dat zeg ik dan ook niet. Ik wil maar zeggen, dat jelui, even goed als wij, inzien, dat het zoo niet langer gaan kan en jelui het anders aan moeten pakken. En dat is best. Waarom ook niet? In zoo'n jong huwelijk als van jelui laat zich dat alles nog gelukkig vinden. Maar het is ten slotte een zaak tusschen man en vrouw, al ben ik er blij om, dat je je moeder in het vertrouwen neemt. Wie zou je ook anders? Maar luister dan ook naar haar en doe geen onberaden stap en wacht nog een paar dagen voor je met hem spreekt. Want je bent nu allebei overspannen, maar jij toch wel het meeste, dat heb ik zoo even wel gemerkt. Kom, wees verstandig, luister naar je moeder, en verscheur het.

V.

(hard)

Neen moeder, en U doet verkeerd met me nog van mijn besluit te willen afhouden. Ik handel niet lichtvaardig. O, geloof me toch en breng me niet weer met me zelf in twijfel. Zoo even nog heb ik het zoo duidelijk gevoeld en was ook rustig, omdat ik met U mede mocht gaan.

(eenvoudig)

U heeft het toch zelf goedgevonden,

(angstig)

Want hier kan ik niet meer blijven. Hier moet ik weg. Ik moèt, omdat er anders iets afschuwelijks gebeurt!

Mr.

Kind, kind, hoe zal ik dat begrijpen.

V.

(dreigend)

Vraag dan ook niet verder.

(de)

moeder naderend, weer kinderlijk)

En niet waar, lieve moeder, nu gaan we hier ook samen weg.

(rustig)

U kan het niet zwaar vallen. U heeft zich hier wel nimmer thuis gevoeld.

(het briefje verfrommelend)

Ook zonder dat zal hij me niet meer missen. Ik heb van morgen alles met hem besproken.

Mr.

(weer gezeten)

Gesproken! Maar wat kan er dan gebeurd zijn? Want daarvan heb je me nog niets gezegd.

(instinctief)

Is er een andere vrouw? En wil hij zich daarom van je laten scheiden? En jij zou voor die vreemde het hazenpad willen kiezen. Nee, kindlief, daarvoor leen ik mijn hand toch niet. Dan ken je je moeder slecht.

(beslist)

Maar ik geloof het niet.

V.

Er is geen andere vrouw en hij wil niet van me scheiden. We moeten verder leven, zooals we het gedaan hebben.

Mr.

(triumfeerend)

Daar heb je het al! Heb ik het niet gezegd. Het zijn enkel hersenschimmen. Het is een modern huwelijk. Maar laat er maar eerst een kind zijn. En er moet er niet één zijn, er kunnen er drie en meer komen. En hoor eens Berta, wanneer het om het geld is. Wanneer het dat is, want daaraan heb ik ook al dikwijls gedacht, dat het hem misschien zwaar valt alles van zijn klein tractement te moeten bestrijden, dan zijn daar wegen voor. We zijn maar oude mensen en er is meer, dan we

ooit zullen opmaken. Wat kan ik verder zeggen:

V.

(gelaten)

Er was een tijd, toen ik nog dacht, dat we met geld te helpen waren. Vooral in den beginne, toen hij me dagelijks liet voelen hoe ik in alles van hem afhankelijk was.

(vergoelijkend)

Maar het was dan ook wel een harde overgang voor hem. Ik zelf had nooit gedacht, dat we zoo zuinig hadden moeten zijn. Maar heb ik toen niet aangeboden om weer in betrekking te gaan? Hij duldde het niet. Maar wat praat ik. U weet het alles even goed als ik.

Mr.

Daarvan heb ik nooit gehoord. Of vergis ik me. Wel weet ik, dat je een of twee keer bij me was, toen hij de hand naar je uitgestoken had. Dat was een leelijk ding. Toen geloofde ik dan ook niet, dat jelui bij elkander zouden blijven. Maar dat was in dien allereersten tijd.

(bezorgd opblikkend)

Ik moet toch niet hooren, dat er weer zòò iets voorgevallen is.

V.

(licht beschaamd)

Zoo iets is nooit meer voorgekomen. Hij heeft zich later altijd weten te beheerschen. Misschien ook wel omdat hij wist, dat het U ter oore moest komen. Daarom hield hij zich in. En al was het dan ook niet voor mij, zoo gaf hij zich, vooral den laatsten tijd, wezenlijk moeite minder brutaal en beleedigend te zijn. Want hij weet, dat ik voor U geen geheimen heb.

Mr.

Waarom maak je dan thans een moordkuil van je hart? Maar je hebt me niets te verber-

gen. En je weet zelf niet wat voor onheil je wilt stichten. Er is geen andere vrouw. Hij wil je niet laten. Je geeft zelf toe, dat hij zich verbetert. Maar dan moet jij òòk verstandig zijn. Kind, luister naar je moeder!

(met overtuiging)

Jelui passen bij elkaar.

(vertwijfeld)

Is het geen zonde en jammer, dat twee zulke mensen om een niets en nogmaals niets met geweld uit elkander gedreven worden!

V.

(maakt bij dit argument een gebaar van bevreemding).

Mr.

(bedrijvig)

En wil ik je nou eens wat zeggen. Het is de comedie, waarmede jelui allebei zooveel ophebben. Hèm wil ik niet te na komen. Hij is gestudeerd. Maar voor jou is het verkeerd. Wel zeker, alsof dat zòò maar ging, een briefje achter te laten en daarmede een heel huwelijk te schande maken.

(verachtelijk)

Ja, op het tooneel, daar gaan ze in en uit en is het met een paar woorden ook heel vlug afgedaan. Maar dat is het leven niet. Dat is het werkelijke leven niet.

(veelzeggend opblikkend)

Goede hemel, wanneer ik nog aan je tante Daatje denk, hoe die haar man tot het laatste toe verpleegde, terwijl hij toch met een schandelijke ziekte bedlegerig werd.

V.

(zwijgt).

Mr.

(vergoelijkend)

Nee, ik wou alleen maar zeggen, dat er nu eenmaal dingen zijn, die doorgevochten moeten worden en dat die in een huwelijk

meestal achter de schermen blijven. En dat is maar goed ook. Het gaat ten slotte tusschen man en vrouw. Ik zal me dan ook wel wachten tegen een van jelui partij te kiezen. Maar daarom mag je niet vergeten dat je nog een moeder hebt. Want ik kan me best begrijpen, wanneer er werkelijk iets van belang gebeurd mocht zijn - maar ik geloof het niet - dat je je erover schaamt en je oogen rood huilt. Maar je bent nog onervaren en wat je thans zoo erg van streek maakt, is in mijn oude oogen misschien iets dood-gewoons.

(verruimd)

Was het vroeger soms anders, wanneer je als kind wat te verbergen had?

(lacht)

Een appel opgepeuzeld, die ze bewaren moest. Een stuk speelgoed gebroken. Nee hoor eens, nu zou ik toch bijna vragen of je moeder je niet meer dezelfde was. Voor haar behoef je van je hart nog lang geen moordkuil te maken.

V.

(na een korte aarzeling)

Er is niets gebeurd en ik heb U dan ook niets te verzwijgen.

Mr.

(bevrijd)

Dat was het dan ook alleen maar wat we woue weten.

(opstaand)

Maar het is intusschen meer dan tijd geworden. Wel, dat is een pak van me hart. Nou kan ik met een gerust geweten voor jelui bidden. Zoo komt alles weer vanzelf in orde.

(zelf-voldaan)

Ja, wanneer men nog zoo iemand heeft, waarmee men vrijuit spreken kan.

(overredend).

En nou is ze ook zelf weer verstandig en luistert naar haar moeder. Nou, blijft ze kalmpjes

hier en houdt een oogje op het middageten en speelt nog wat piano. Dan komt haar mannetje thuis en is alles weer vergeten. Niet waar, kindlief? Kom, Berta, ik moet me haasten.

(kust de vrouw)

en na den eten, wanneer je alleen mocht blijven, je weet me thuis te vinden.

V.

(verward)

Maar ik zou toch met u meegaan.

(dwingend)

Ik laat U niet alleen gaan.

(zachter)

O, geloof me, moeder, geloof me toch, al kan ik het niet zeggen, al... al weet ik zelf niet waarom, maar moeder,

(vleiend)

lieve moeder, ik ben zoo bang. O, ik bezweer het U, U mág me thans niet meer alleen laten

(ontzet)

want er moet iets verschrikkelijks gebeuren, wanneer ik hem nog eenmaal zou ontmoeten.

(de moeder bij de hand vatten)

Kom, moeder, kom...

Mr.

(zacht afwerend)

Kind, kind, hoe zal ik dat begrijpen, na je eigen woorden van zoo even. Je weet zelf niet meer wat je zegt. Je bent vreeselijk overspannen. Nee, wees niet bang, dat ik je zoo aan je lot zou overlaten. Ik zou in de kerk toch geen rust meer hebben. Want je bent ziek. Misschien erger dan je denkt. En je moet gaan liggen. Je moet wat gaan liggen en ik blijf hier bij je tot je man terugkomt. Goede hemel, wat een Zondag.

V.

En wanneer ik U nu zeg, dat ik hem niet meer terug wil zien. Verstaat U me. En dat U hier kan blijven, wanneer U zijn partij kiest. Maar dat ik dan ook zonder U mijn weg zal vinden Weet ik

dan soms nòg niet wat ik zelf wil. O, was maar liever weg gebleven!

Mr.

(maakt een afkeurend gebaar).

V.

(niet achtend)

Dan had ik mijn besluit thans reeds ten uitvoer gebracht. Dan was ik hier weg geweest.

(bevreemd)

Dan was ik hier eindelijk weg geweest en had U me ook zoo niet aan mezelf durven over te laten.

(onderbrekend)

Neen, dan had ik het niet gevoeld, hoe hij zich tusschen U en mij heeft ingedrongen, hoe het hem reeds is gelukt ons voor immer van elkander te vervreemden.

Mr.

Berta!

(er wordt geklopt).

D.

(steekt, zich verontschuldigend, haar hoofd binnen de kamer)

Ik had beloofd te waarschuwen, wanneer het mevrouw haar tijd was.

(gedempt)

En meneer is thuis gekomen. Hij is daar net teruggekomen.

(D. af; terwijl de vrouw zich tracht te herstellen en de moeder het vertrek begint te verlaten, treedt de man naar binnen).

MAN.

(blijkbaar in de beste stemming)

Wel, goede middag, mevrouw Leenders.

(tot de vrouw)

Dag Berta.

(tot de moeder)

Wel, dat doet me dan toch plezier, dat U zich eindelijk ook weer eens vertoont. En hoe maakt U het. Maar dat behoef ik niet te vragen. Nee, nee, nou niet in eens zoo haastig. Kom gaat U toch weer zitten.

(zelf plaats nemend)

En hoe gaat het meneer Leenders?

Mr.

(geleid, half verlegen plaats nemend)

O, dank U, meneer Hendrik, we hebben niet te klagen. De

gezondheid is de hoofdzaak. En mijn man, die laat U groeten.

(lacht)

Die is nog altijd de oude. En ik, ik ben maar even over komen wippen.

(opstaand)

Ik ben namelijk naar de kerk onderweg.

(met een blik naar de klok)

En het is intusschen weer mijn tijd geworden. Want wanneer ik achteraan kom te zitten, dan kan ik met mijn slecht gehoor even goed thuis blijven.

M.

(eveneens opstaand, verruimd)

Ja, ja, dat kan ik me begrijpen.

Mr.

(vergenoegd, tot de vrouw)

Dus kindlief, je weet wat we hebben afgesproken.

(tot den man)

Het is maar, wanneer Berta van avond toch niets anders had. Dan zou ze misschien van avond bij ons komen. Ze was zoo lang al niet meer thuis.

M.

(kort-afwijzend)

O, nee.

(tot de vrouw)

Hoe vindt je het, Berta, nou krijgen we van avond toch nog bezoek. Die meneer van vanmiddag. Of hij komt eten is nog niet zeker. Maar hij heeft beloofd in elk geval even op te loopen.

V.

(zwijgt).

Mr.

(kust de vrouw)

Dus je hoort het. En anders

(met nadruk)

lief kind, je weet ons huis te vinden.

V.

(getroffen)

Moeder!

(omhelst de moeder)

.

Mr.

(den man de hand reikend)

Meneer Hendrik, het was me een genoegen.

(de drie personen verlaten het vertrek. Kleine pauze, waarna de man en kort daarop de vrouw in de kamer terugkeert)

.

M.

(heeft aan tafel plaats genomen, de vrouw blijft)

schuin tegenover hem staan)

Zie zoo. Dat kan een genoegelijke avond worden. Zoo'n vroolijke oude baas als dat is. Maar je zult er zelf over oordeelen. Ja, Berta, en weet je wat ik ook van hem gehoord heb. Maar laat dat een verrassing blijven. Het betreft mijn werk, zooveel kan ik je wel verraden.

(verruimd)

Er schijnen dan toch eindelijk betere tijden aan te breken.

(dan gemelijk door de geringe belangstelling der vrouw)

Maar jou schijnt dat allemaal onverschillig te zijn.

V.

(opgeschrikt)

Wat is er dan.

(zich herstellend)

Maar natuurlijk verheug ik me. Let er alleen niet op, wanneer ik wat afwezig ben.

(plaats nemend)

Het is...

(kort-besloten)

Ik moet in alle kalmte een paar woorden met je spreken.

M.

(dreigend overeind komend)

Is er gekletst?!

V.

(kort)

Laat mijn moeder er buiten. Het gaat tusschen ons beiden. Want ze heeft me nog van mijn besluit willen afhouden. Nee, val me niet in de rede. Het is voor later goed. Dat je later geen verkeerd oordeel over haar hebt. Ze weet van niets en heeft met mijn voornemen niets uit te staan. Ze spreekt alleen maar goed van je. Hoe kan het ook anders. Maar

(na een korte aarzeling)

je zult me van avond bij dien meneer wel willen verontschuldigen, wanneer ik er niet bij ben.

M.

(geringschattend)

Waar praat je van? En heb ik niet gezegd, dat het nog verre van zeker is, of hij komt.

(met een blik naar de klok)

Ten eten

komt hij stellig al niet meer.

(kort-af)

Eerst wordt er gegeten en wat je dan van avond nog wil doen, dat moet je zelf weten. Je hebt je vrijheid.

V.

(opstaand, eenvoudig)

Dring er dan ook niet op aan, dat we hier nog samen eten.

M.

(begrijpend, zeer woest)

Wat?!

V.

(een schrede terug doend)

Nee, ik smeeek je, blijf nou kalm. Maar ik heb mijn besluit gevat. En je moet, je moet het begrijpen, wanneer ik je zeg, dat ik hier niet langer blijven kan.

M.

(zich met de grootste moeite beheerschend, doet een schrede naar de vrouw, die hem met een stap achterwaarts in de richting van het nevenvertrek ontwijkt)

En wanneer ik dat nu niet begrijpen wil. Heb je me dan van morgen niet verstaan. Maar ik begrijp het.

(uiterlijk geheel kalm)

Je hebt nagedacht en je besluit gevat. En nu wil je een verdoemelijke dwaasheid doen. Maar voor dat je daartoe overgaat, hoor dan, dat ook je man heeft nagedacht.

(kleinlijk overredend)

Ik heb ingezien, dat het zoo niet langer gaan kan. Dat hier weer menschen moeten komen, van jouw kant zoo goed als van de mijne. Waarom zou je moeder ons voortaan niet wat meer bezoeken. Je zegt zelf, dat ze me wel lijden kan. Ik heb groote achting voor je moeder.

V.

(niet achtend)

Tracht me niet meer van mijn voornemen af te brengen.

(verachtelijk)

Wanneer me iets in mijn besluit had kunnen versterken, dan

was het wel toen je zoo even met me moeder sprak. Foei, het deed me meer dan pijn. Zoo vreemd zal een man met de moeder zijner vrouw blijven. Wanneer ik het nooit geweten had, dan moest ik het zoo even wel bemerken, dat je niet van me houdt. En nu, nu het alles te laat is, nu je me van moeder hebt vervreemd en ik niet weet waar ik henen zal,

(lacht pijnlijk)

nu zou jij nog eens opnieuw willen beginnen.

M.

(uitdagend)

Nog meer? Vooruit dan maar. Zeg het maar gerust!

V.

(een schrede terug wijkend)

Niets meer, dan dat ik hier van daag voor het laatst geweest ben. Dat voel ik zoo zeker, alsof

(bevreemd)

ik er zel niets mede had uit te staan.

(zich bezinnend)

Heb jij het niet gewild.

(heftig)

Heb je me er zelf niet toe gedwongen. Hoe durf je het me thans nog te verbieden.

(verward)

Maar ik heb het je geschreven.

(aan haar taschje frommelend)

Waar is, waar is het briefje.

M.

(op de vrouw toespringend)

En al had je het laten drukken. Al rukte je al de ramen open en schreeuwde het over straat, dat je van me weg wil loopen. Het gebeurt niet.

(razend)

Het gebeurt niet en je zal hier, hier, hier, blijven.

V.

(wil in het nevenvertrek vluchten).

M.

(haar in den doorgang den weg versperrend, heesch van ingehouden woede)

En nou!

(vat de vrouw onverhoeds aan de polsen)

Nou wil ik dat

je me zoent... Wat? Wie ben ik?

(de vrouw tracht zich los te maken)

Nee, niet eerder, dan dat je me bij mijn voornaam hebt genoemd.

(het gelukt de vrouw te ontkomen, de man volgt haar in het nevenvertrek)

.

M.

(met korte onderbrekingen, bezig de vrouw te overweldigen)

Berta, noem me bij mijn voornaam. Ik wil het, hoor je me dan niet!

(kleine pauze)

.

V.

(in doodsangst uit het nevenvertrek om hulp krijgend)

Anna! Anna!

M.

(stampvoetend)

En nou hier weg. En je weet waar heen.

V.

(stort de kamer binnen. Wankelt. Vat zich om lucht te bekomen aan de hals. Verbergt het gelaat in de handen en breekt in krampachtig weenen uit. Komt weer tot zich zelf. Blijkt hulpeloos om zich. Wil blijkbaar nog wat roepen. Maar vlucht dan, met een gebaar van afgrijzen, de kamer uit).

III. Avond.

Dezelfde kamer. De man en de heer zitten in de zeer ruime hoek-sofa aan een rook-tafeltje.

HEER.

Wel neen, waarachtig niet.

(lacht)

Maar kom, dat gelooft U zelf toch niet! Wat zou er dan nog wezen?

(verachtelijk)

Dood is dood. En daarmee, basta! Nee, wanneer ik van alles zoo zeker was.

(blijkt zelfgenoegzaam de rook van zijn sigaar na)

Maar alle respect voor dat kleine ding. Verduiveld, die kan koken.

(zich inhoudend)

Jammer alleen maar, dat mevrouw zoo onverwacht verhinderd was. Heel jammer.

(gemaakt bezorgd)

Is Uw schoonmoeder eigenlijk al op jaren? Mevrouw lijkt me nog zoo jong. En zoudt U denken, dat er direct gevaar bij was?

MAN.

Mijn vrouw hangt erg aan haar moeder en ik heb er dan ook maar niet op aangedrongen, dat ze me gezelschap hield. Maar iets ernstigs, nee, dat geloof ik niet. En zoo oud is ze ook nog niet. Om en bij de zestig, denk ik.

H.

Om en bij de zestig.

(zich behagelijk verschikkend)

Dan moet men zich toch zoo langzamerhand met de gedachte vertrouwd maken. Iedere nieuwe dag is dan nog een toegiftje op het groote feest.

(slaat den man op de schouder)

Is het leven geen feest.

(lacht)

Verduiveld, wanneer ik nog Uw leeftijd had. Maar het zou niet baten. Ik zou het toch niet anders meer inrichten, dan ik het al gedaan

heb.

(zich bezinnend)

Want dat vind ik nou juist het mooie van het leven. Men kan er lang en breed over praten. Maar een ieder gaat ten slotte toch zijn eigen weg.

(met nadruk)

Men leeft zich ten einde. Wat voor verschrikking kan de dood dan nog hebben.

M.

Maar de dood van een ander!

H.

De dood van een ander! Maar natuurlijk is dat iets anders, zelfs als het om een schoonmoeder gaat. Het ligt trouwens al in de rede opgesloten. Maar zoo komen we niet verder. Men moet het op zich zelf betrekken. En dan zeg ik: dood is dood, en daarmee, basta!

(verachtelijk)

Nee, hoe men dààraan nog een woord verspillen kan.

M.

(lacht)

Meneer Melchers! De bibliotheken van de gansche wereld zijn te klein om al de werken te bevatten, die juist daarover reeds geschreven zijn. En dan de bijbel!

H.

Jonge vriend, het is Zondagavond en de bijbel willen we er dus maar liever buiten laten. Dat is een kwestie van geloof. Wie het heeft is te benijden. Maar voor ons, moderne mensen, blijft het een overwonnen standpunt. Tenzij men terug wil keeren.

(lacht)

In een huwelijk is alles mogelijk.

M.

Ik ben heelemaal niet godsdienstig, Ik ben het nooit geweest. En door mijn huwelijk ben ik het zeker niet geworden. En daarin geef ik U dan ook volkomen gelijk. Dat ligt ver achter ons. Maar dat er een probleem is en of het verstand bij machte

is, dat met zich zelf uit te vechten. Dat trekt me immer weder aan. En daarom lees ik ook altijd nog.

H.

Schei uit. Schei uit. En blijf me met Uw boeken van het lijf. U is totaal op den verkeerden weg. Ik heb iets dergelijks ondervonden toen ik nog student was. Ik studeerde rechten, zooals U trouwens weet. Maar het bevredigde me niet. Ik heb er een college voor wijsbegeerte bijgenomen.

(verachtelijk)

Voor wijsbegeerte! Maar of ik er mijn bekomst van kreeg! En het was maar goed ook. Als een haas, als een haas, meneer, ben ik in de rechten terug gegaan. En over twee jaar was ik gepromoveerd!

M.

Dat geloof ik graag. En dat is dan ook geen kwestie om hier met een paar woorden uit te maken. Dat is ten slotte hetzelfde als het geloof. Maar daarnaast zijn er toch nog wel degelijk menselijke uitingen, die in een anderen vorm hetzelfde nastreven. Ik bedoel de waarheid te openbaren. Ik bedoel de litteratuur en het tooneel.

H.

Wel zeker, en daardoor zou men baanwijs moeten worden. Door een roman, door een comédie-stuk. Schei uit, schei uit, mijn ooren tuiten. Maar hoe kunt U toch.. In een boek zou men het wezenlijke willen zoeken.

(zelf verbaasd)

Maar dat is het leven zonder er zelf aan deel te nemen.

M.

Het lijkt me het hoogste wat een mensch bereiken kan.

H.

Hoor eens jonge vriend. Ik heb me nooit tot

een dispuut-gezelschap aangetrokken gevoeld en hier van avond wel het allermint. Maar één ding wil ik toch nog zeggen, en wel: dat, naar mijn ondervinding, het leven zich enkel maar door het te leven openbaart. Wat er werkelijk gebeurt, blijft achter de schermen. Daarvan vindt U in Uw boeken tittel noch jota. En dat is maar goed ook. En waarom?

(trionphantelijk)

Omdat het leven, zooals wij het allemaal kennen, één groote Augiasstal is en daarom de menschen het woord hebben uitgevonden om elkander te beliegen. En daarmee: basta!

M.

Meneer Melchers!

H.

(opziend terwijl hij zich een nieuwe sigaar aansteekt).

Watblief?

M.

(lacht)

Men zou U bijna voor een materialist kunnen houden.

H.

Ik neem de dingen zooals ze zijn en bevindt me er wel bij. Dat is dan toch maar de hoofdzaak.

(zich behagelijk verschikkend, vouwt de handen samen over zijn buik)

Bah!

M.

(staat op om het dienstmeisje te bellen).

H.

(blijkt goedkeurend de kamer rond)

Ik kan er maar niet over uit zoo alleraardigst als U hier woont. Keurig, keurig netjes. Maar in alles merkt men dan ook de zorgzame hand der huisvrouw. Jammer, heel jammer, dat Uw vrouw van avond juist verhinderd moest zijn.

(terwijl de man weder plaats neemt, sondeerend)

U heeft het wel bijzonder getroffen!

M.

(ontwijkend)

We zijn nu al bijna vijf jaar getrouwd.

H.

Zoo. Ja, dat kan wel uitkomen. Maar ik stond ervan te kijken toen ik het hoorde.

(lacht)

En dat van die kennisgeving vergeef ik U nooit. Eigenlijk bedoit dat een slecht voorteken. Ik heb het reeds een paar maal gehad. Maar ik wil het gaarne afkloppen.

(klopt af)

M.

Er zijn geen kennisgevingen rondgestuurd. Het huwelijk is in alle stilte voltrokken.

H.

(bevestigend)

Ook niet in de kerk.

M.

Ook niet in de kerk.

(er wordt geklopt).

Dienstmeisje

(brengt whisky en glazen binnen, begroet den heer)

Goeden avond meneer.

H.

Ah, dag meisje.

(Dienstm. wil de kamer verlaten)

M.

Anna, o ja, wanneer mevrouw soms nog mocht opbellen, vergeet dan vooral niet te zeggen, dat meneer Melchers hier is.

H.

Hè ja.

Dienstmeisje

(zich omwendend)

Nee, stellig niet meneer. Ik zal er aan denken. U kunt er op rekenen.

(Dienstmeisje af)

.

H.

(zich bedienend)

Ik ben zoo vrij.

(met een hoofdbeweging naar de deur)

Ook veel waard, zoo'n vroolijk helder dingetje. Een lust voor het oog. Nee, dat moet ik eerlijk bekennen, zò had ik het me dan tòch niet voorgesteld. Om de waarheid te zeggen, het heeft me moeite gekost om U als getrouwd man te denken.

M.

(lacht)

Waarom toch?

H.

(drinkt)

Uw welzijn. Uw beider welzijn. Waarom? Ik weet het eigenlijk zelf niet. Niet omdat U in die dagen een tamelijk vlot leven leidde. Dat deden de anderen allemaal ook, de meesten nog veel erger. Dat heeft er dan ook niets mede uit te staan. Veeleer het tegendeel. Want het maakte al dadelijk op mij den indruk, dat U uit een ander hout gesneden was. Dat dat loszinnige gezelschap voor U slechts een noodzakelijk kwaad beduidde. Toen heeft U me het genoeg gedaan me in Uw plannen in te wijden.

(onderbrekend)

Nee, waarachtig het heeft me veel genoeg gedaan, al was het maar omdat ik me niet vergist had. Toen hebben we elkander uit het oog verloren, tot ik ergens las, dat U het had weten door te zetten en dat het een succes beloofde te worden.

M.

(geringschattend)

Ja, ja. Maar wat dat eigenlijk met mijn huwelijk te maken heeft?

H.

Dat zal ik U zeggen. Toen ik toen hoorde, dat U ook bovendien nog getrouwd was...

M.

(lacht)

Bovendien nog...!

H.

(overhoorend)

Toen heb ik niet aan U gedacht, toen heb ik aan Uw vrouw gedacht.

M.

(ontwijkend)

En verder?

H.

Niets verder. Maar zooals U me zoo even een materialist beliefdte te noemen - en zoover ik U heb leeren kennen - zal het met Uw liefhebberij voor kunst wel niet veel anders zijn gesteld. Over-

dag heeft U Uw kantoor, 's avonds zit U bij Uw eigen werk en de boeken, hoe kan er zodoende nog tijd voor een vrouw overblijven? Neen jonge vriend, houdt het me ten goede

(lacht)

maar dat lijkt ten slotte op een huwelijk zonder vrouw.

M.

En wanneer het dat nu eens was?

H.

Dan begrijp ik misschien meer. Maar dan blijft het me toch een raadsel, waarom U eigenlijk getrouwd is.

M.

(na een korte aarzeling)

Ik wil het U zeggen.

(drinkt)

Meneer Melchers Uw gezondheid.

(kort besloten)

Ik ben getrouwd omdat mijn vrijgezellenleven in verkeerde banen voerde.

H.

Dat is niets ongewoons.

M.

(verruimd)

Niet waar. En U is toch zelf getrouwd geweest.

H.

(lacht)

Hoort hem! Nou vraagt hij naar den bekenden weg. Wilt U me soms wijsmaken, dat U het niet zou weten. Dat is toch algemeen bekend.

(drinkt)

Verduiveld, ik schuw de waarheid niet. Zeg het gerust ronduit. Ik ben op een advertentie getrouwd.

(lacht)

Ik heb tien jaar rond-gezwijnd en toen er niets meer was, toen er ook geen geld meer was, heb ik een wijf gezocht.

(drinkt)

Watblief? Ze is nou dood. We waren niet, wat men zoo noemt, gelukkig. We zijn evenmin ongelukkig geweest.

(verachtelijk)

Maar wie heeft er nou een heel aardige rente!

M.

(lacht)

Ik wist het meneer Melchers. Ik sta ten

slotte op hetzelfde standpunt. Ook mijn huwelijk was niets anders dan een middel tot het doel. U kent het leven. Zoo even nog noemde U het zelf een Augias-stal. Wat is het vrijgezellen-leven? Waartoe voert tenslotte een verkeer met deernen? Ze zijn van alle markten thuis en wie de kracht mist zich daarin te beperken, vervalt gaandeweg en als ongemerkt van kwaad tot erger. Tot het te laat is!

H.

(geringschattend)

Ach kom, een ieder moet eerst zijn partij hebben meegeblazen en wanneer de trompet dan wat caduc is, dan houden ze wel uit eigen beweging op. Dat worden de beste echtgenooten. Nee, jonge vriend, de dingen nemen zooals ze zijn en er niet te veel om heen praten, dat is de groote kunst. Practisch, en daarmee: basta!

M.

(bevreemd)

Practisch? Wanneer iemand, dan heb ik getracht practisch te zijn. Ik was een zwakkeling, maar toch niet zòò, of het bleef mij onveranderlijk bewust, waartoe mijn weg ten slotte voeren moest.

(zich bezinnend)

Want het ging immer meer berg af en ik wilde niet ten onder gaan.

(als voor zich)

Ik wilde het niet.

H.

(slaat den man op de schouder)

Het is bijna om bang te worden.

M.

(zich meer en meer voor zich zelf uitsprekend)

En wanneer het nu om bang te worden was?

(zich herstellend)

Ik weet, dat het om zuiver persoonlijke aangelegenheden gaat

(beslist)

maar ik heb

thans behoefte mij er over uit te laten en ik weet ook, meneer Melchers, dat U dat zult begrijpen, wanneer ik U beken, dat mijn vrouw thans niet op bezoek is bij haar moeder, maar dat ze van middag van me weggelopen is.

H.

(verbaasd)

Neen, waarlijk...

M.

(gemaakt cynisch)

Ja, dat is het waartoe mijn zin voor het praktische geleid heeft. Nu ben ik weer even ver als in den aanvang.

(lacht pijnlijk, onzeker)

Ik kan het zelf nog niet goed begrijpen. Het is alles zoo snel in zijn werk gegaan. En ze zal dan ook wel weer terugkeeren.

H.

(bruusk, uit zijn behagelijke houding overeind)

Maar wat dacht U dan wel? Zeg eens, jonge vriend. Maar daar heb je het al. Ik had het vroeger moeten afkloppen.

M.

(verlegen over de uitwerking zijner woorden)

Het heeft niets om het lijf. Het is alleen maar tot een uitbarsting gekomen.

(dreigend)

En dat ze hier weer terug zal keeren...

(zich bemoedigend)

Wanneer ik van alles zoo zeker was. Maar er zijn van den beginne al oneenigheden geweest.

H.

(berustend)

Ja, ik weet het niet, maar dat kan dan toch maar zoo niet blijven doorgaan. Dan lijkt het me toch beter in der minne uit elkander te gaan. Anders neemt het een slecht einde. Daarvan zijn er voorbeelden te over.

(blijkt verbaasd de kamer in)

Maar nee, hoe is nou zoo iets in hemelsnaam mogelijk.

M.

Het is ongemerkt gekomen. Het is van dag tot dag erger geworden. Ik heb er tegen gevochten en soms leek het tijden lang veel beter te gaan. Maar dan overhoeds en niettegenstaande mijn beste bedoelingen heeft het toch weer de overhand genomen. Want juist na de beste voornemens volgde immer de grootste oneenigheid. Ik kwam er door als een vreemde tegenover me zelf te staan. Ik begreep mijn eigen handelingen niet meer. Want mijn vrouw trof geenerlei schuld. Maar ook ik heb in die enkele jaren ons samenleven nimmer te schande gemaakt. En zoo dreigde buiten ons beider toedoen

(verwonderd)

enkel uit zich zelve ons huwelijk ongelukkig te worden. Maar ik kon en wilde het niet gelooven. Ik heb mijn denken vruchteloos afgemarteld om er achter te komen, hoe zoo iets mogelijk was. Tot ik thans

(verruimd)

thans, terwijl ik dit uitspreek, eindelijk begrijp, waarom het alles zoo loopen moest.

(beslist)

Het is omdat ik met een bij-bedoeling trouwde.

H.

(afwijzend)

Nee hoor eens, houdt het een ouderen vriend ten goede, maar dat is nou toch volslagen wartaal.

M.

(niet achtend)

Er kon niets goeds uit voortkomen, omdat ik reeds van den aanvang af niet van haar hield.

H.

(geïnteresseerd)

Dat is weer iets anders en dat ben ik dan ook bereid desnoods in overweging te nemen. Dan moet er een andere compensatie te-

genover staan

(sondeerend)

en daarvan

(blijkt de kamer rond)

kan hier toch geen sprake wezen.

(onderbrekend)

Maar neen, ik geloof het niet, want ik zeide het U reeds mij boven de mate verwonderd te hebben, dat U zich verbonden had. En al had ik ook geen kennisgeving ontvangen

(lacht)

- even afkloppen - het fijne krijgt men toch te hooren. En toen heb ik alles overwogen en ben tot de slotsom gekomen: mijn jonge vriend is schandelijk verliefd. En van uit de verte heb ik het gelukkige paar mijn vaderlijke zegen gegeven. Nee, waarachtig, het heeft me onvermengd genoeg gedaan. En trouwens. ik had het voorrecht me te kunnen overtuigen. Geloof me, hier zijn dingen, die met geen geld zijn goed te praten.

M.

(opspringend)

Die zijn hier!

(een gebaar zich lucht te verschaffen)

Hier is een benauwing. Een afschuwelijke verveling. Hier is een kilheid en een dwang.

(lacht pijnlijk)

Hier? Hier is de zekere dood!

H.

(ook opgestaan)

Nee, hoor eens, je bent vreeselijk overspannen. En luister, luister nou eens kalm. Nee, kom weer rustig bij me zitten. Geloof me, ik heb je altijd mogen lijden.

(beiden nemen plaats. H. lacht)

Ik heb in jou een goed deel van mijn eigen jeugd ontmoet. Maar overdrijf nou niet. Wanneer het werkelijk niet langer gaat, dan moet je de waarheid onder de oogen durven te zien. Maar dan ook niet getalmd.

(slaat den man op de schouder)

Zeg eens! Zou jij, met je mooie voor-

uitzichten, met je werk, ter wille van een vrouw te gronde willen gaan.

(verachtelijk)

Bah, dan zijn er nog heel wat andere huwelijken gescheiden.

(verruimd)

Practisch, voor alles praktisch zijn!

M.

(norsch)

Ik kan me niet laten scheiden. Zij wil het, maar ik wil het niet en ik heb het haar gezegd. Daarom is ze weggelopen.

H.

(weer behagelijk)

A ha! Zoo schieten we ten minste op. En wil ik je nou eens kort en bondig zeggen, wat hier de oorzaak van al de misère is. Nee, je bent zelf begonnen met te verklaren, dat liefde niet de drijfveer tot je huwelijk was. Maar dan had je ook even goed een andere keuze kunnen treffen. Nee, altijd logisch blijven, dan had je beter gedaan een vrouw met geld te nemen. Want die zijn er altijd en voor iedereen te krijgen.

(triumfantelijk)

. En dan had ik je wel eens willen zien. Een huis vol mensen, een goede tafel.

(met nadruk)

Voor zoover ik U heb leeren kennen.

M.

(afgeleid)

Meneer Melchers, om eerlijk te blijven, moet ik U toegeven daar zelf dikwijls over nagedacht te hebben. Misschien was het een tactische fout. Maar één ding mag U hierbij niet vergeten, dat ik overtuigd was en het nog ben

(licht beschaamd)

dat Berta zielsveel van me hield.

H.

(vergoelijkend)

Dat is weer wat anders. En last not least zou dat de situatie moeten redden.

(met nadruk)

En zal het ook redden. Maar daarvan heeft u me dan ook niets gezegd en kan ik me van

mijn kant ook niet uitlaten. Hier kruisen we de zuiver persoonlijke aangelegenheden!

M.

Het had andersom moeten zijn. Ik had van haar moeten houden en niet zij van mij.

H.

(steeds meer op zijn gemak)

Uw vrouwtje had met haar liefde een flinke zilvervloot moeten medebrengen. Daarmede waren jelui allebei gebaat geweest.

M.

Niet ik. En Berta evenmin. Naar haar zin hadden we het eerder veel te goed. Ze voelde zich afhankelijk. Dikwijls zeide ze naar tegenslag te verlangen, alleen maar om te kunnen toonen, hoe ze zich dan houden zou. Maar ik zocht het evenmin in het geldelijke. Dat was al door mijn opzet bewezen. Neen, ook met de grootste

(lacht ondanks zich zelf)

zilvervloot was tusschen ons een conflict niet te vermijden geweest. Dat was met geen geld meer goed te praten.

H.

(verveeld)

Maar wat, in godesnaam, dan eigenlijk?

M.

(overhoorend)

Dien eersten avond had ik niet kunnen huichelen al was er een vermogen mede te verdienen geweest. Al wat vooraf ging was misschien comediespel. Ik weet het niet meer. Maar het moet wel. Tijdens onze korte huwelijksreis had ik soms een voorgevoel van wat het worden zou, maar pas toen we thuis kwamen, toen na die roezemoes eindelijk de deur achter ons in het slot viel en we in de nachtelijke stilte van de vreem-

de woning tegenover elkander stonden...

(voor zich)

Ze wou me omhelzen, gelukkig als ze was, omdat voor haar een nieuw leven was begonnen. Een liefdesleven, waarin ik haar niet tegemoet kon komen, omdat ik niet van haar hield...

(zich onderbrekend, de tegenwoordigheid van den heer weder bewust)

Nog nooit in mijn leven ben ik zoo geschrokken.

H.

(lacht)

Toen voelde je je een gevangen man!

M.

Toen besepte ik, hoe ik mezelf levenslanggegeven had, maar tevens, dat de straf aan het misdrijf was vooraf gegaan.

H.

Halt, jonge vriend daarmee kom je bij een jurist aan het verkeerde kantoor!

M.

Toen voelde ik alles, waaraan ik me voor mijn huwelijk mocht hebben schuldig gemaakt, in het niet verzinken tegen die nieuwe misdaad, die pas aangevangen was, maar waardoor ik mij voor dieper verval had pogen te bewaren. Ik was van kwaad tot erger gekomen. Uit schandelijkheid was een verhouding in het leven geroepen, waarvoor ik mij, wellicht de eerste maal van mijn leven, werkelijk schaamde!

H.

De poedel schaamde zich geducht en is in het hondenhok gevluht. Verduiveld, houdt het me ten goede, maar je lijkt me danig overspannen.

M.

(lacht pijnlijk)

Ik weet het, menheer Melchers, het betreft persoonlijke aangelegenheden, die U pijnlijk moeten zijn. Ik zal er dan ook niet veel

woorden meer over verliezen. Heeft U de Kreuzer Sonnete gelezen?

H.

(verruimd)

Van Tolstoï. Nou, dat zou ik gelooven!

M.

Die heeft er eigenlijk niets mede te maken. Het is alleen maar hoe een mensch zich ook met de beste bedoelingen vergissen kan.

H.

De weg naar de hel...

M.

De hel! Vergeet straks niet, dat U het woord heeft uitgesproken! Het werd pas de hel, toen ze met haar liefde stand hield. Ik heb alles gedaan om de waarheid te herstellen. Want een huwelijk, waarin twee menschen elkander vreemd willen blijven, kan innerlijk toch geen onwaarheid zijn.

(met leedvermaak)

Dat moet U zelf het beste weten.

H.

(rustig)

Mijn huwelijk kan hier veilig buiten beschouwing blijven. De dood heeft het ontbonden.

(kort)

Wat verder?

M.

Geen woord meer over de

(lacht)

liefde. Behalve dan misschien, dat de deuren toch niet zóó goed afgesloten waren, of een oude vriend had nog kans gezien op de proppen te komen.

H.

(op zijn beurt met moeite zijn spot bedwingend)

Nee...

M.

(pareerend)

Nee... niet wat U bedoelt. Maar wat ik bedoeld had te ontvluchten, bleek na enkele dagen mede naar binnen geslopen te zijn. Er moest toch iets gebeuren. Twee jonge mensen op een

bestek van enkele vierkante meters alleen en zonder toezicht. Al was het maar uit verveling. Maar daarvan kregen we allebei heel spoedig onze bekomst. Zij nog meer dan ik. Want de oneenigheden, die een dergelijke toenadering plachten te volgen, dreigden een levensgevaarlijk karakter aan te nemen. Een blinde had er ziende door moeten worden.

H.

Ook mij begint het langzamerhand te schemeren.

M.

We hebben ook dat als zooveel anders bij het oude ijzer geworpen en een tijd lang beloofde het een wending ten goede te zullen nemen. We zagen weer menschen. We gingen zelf ook wat uit. Zoo verstreek een zomer. Mijn vrouw leefde weer op. Ik kon goed opschieten met mijn werk. Bereikte ook iets. Zoo hadden we mijnentwegen jaren verder kunnen leven. Wanneer ik dien eenen noodlottigen morgen niet op het verleden had teruggezien en zelf getroffen werd door de gunstige ommekeer, de zuivering, die mijn bestaan had ondergaan.

H.

Ik dank je voor Uw zuivering.

M.

Om eerlijk te blijven, mij stond het ook maar half aan. Ongetrouwd had ik er desnoods trotsch op kunnen zijn. Maar zoo met zijn beiden kreeg het wijntje toch een wrange bijmaak. Daarbij komt, dat onze onthouding mijn vrouw jaloersch begon te maken. Toch was dat alles nog te ver-

dragen geweest, wanneer het mij zelf niet op een zonderlinge gedachte had gebracht. Want terwijl ik zoo uiterlijk rustig verder leefde, als bestond er mijlen ver geen vrouwelijk wezen meer - daarbij was ze iederen dag zoo kort bij de hand - vroeg ik mij tevens af, of ik ook zonder mijn huwelijk, dat er geen was, niet evenzeer hetzelfde bereikt zou hebben. Kortom: ik trachtte er achter te komen, hoe het met mij gesteld zou zijn geweest, wanneer hetgeen gebeurd was in werkelijkheid niet had plaats gevonden.

H.

Wel zeker, zooals die oom, die zonder de voorgeschreven uitrusting, een tante zou geweest zijn. Watblief. Neen, waarde heer, maar dat begint er allergeemeenst uit te zien. Want het is louter waanzin.

M.

Gelooft U in ernst, dat ik mij dit alles niet zou hebben uitgedacht. Ik heb er mij vruchteloos tegen in gezet. Ik wist, dat het waanzin heeten moest. Maar er was een positief bewijs. De leugen van ons huwelijk. En daarom kon er voor mij ook langer geen probleem bestaan. Dat was dus zonder mijn toedoen reeds opgelost. Ook zonder huwelijk had ik hetzelfde bereikt. Maar mijn vrijheid was ik kwijt. Mijn vrijheid! En zij!

(verachtelijk)

Zij was mij zoo alleen maar in den weg.

H.

Ho, ho...

M.

Ongemerkt, ongemerkt, ontstond daarop die ondragelijke toestand. De leugen had zich in mijn

leven ingekankerd. De leugen! Het allereenigste wat voor mij zonde was! Het werd de hel.

(onderbrekend)

Nee, ik houd u aan uw eigen woorden. Het was niet iets waarover te spreken viel. Het was een leugen en het diende geschuwd te worden. Het woord was mij genomen.

(woest)

Wat is dat voor een leven, wanneer een levend mensch het woord ontnomen wordt.

(uitdagend)

Zwijg! Of Uw eerste woord is reeds een leugen. U heeft het zelf gezegd!

H.

(haalt de schouders op).

M.

Het werd een leugen en dus niet uit te spreken. Maar het knaagde en knaagde als een dolle kies, waarvoor men in vertwijfelde oogenblikken zijn gansche gebit in elkaar zou slaan. De dwang, die ik mezelf - maar thans onredelijk - had opgelegd, kon niet anders dan als dwang terug keeren.

(zelf verwonderd)

De kazerne-toon werd mijnerzijds schering en inslag in mijn huwelijk. Maar ze heeft het als al het andere mee in koop genomen. Wat heeft ze nièt verdragen. We leefden verder. Weken en maanden vergingen in dezelfde troostlooze sleur. Tot eindelijk...

H.

Eindelijk!

M.

Het was stikdonker in de slaapkamer. Het was om te stikken. Ik werd er wakker van. Zij droomde en was bezig zich te verweren. Ik moet er wakker van geworden zijn. Toen kwam ze overeind en dreigde me te overvallen. Het gebeurde alles

veel sneller, dan ik het hier vertellen kan. Ik moest haar met alle macht van het lijf houden, want ze was bijna sterker dan ik. Ik moest haar meerdere malen bij haar naam roepen. Toen, toen pas, liet ze van me af en brak in onbedaarlijk huilen uit. Ik nam haar zachtjes tegen me aan, trachtte haar met zachte woorden te bedaren, tot ze me vol afschuw van zich afstootte.

(lacht pijnlijk)

Ik had haar aangevallen. Ik had haar willen wurgen.

(rustiger)

Hoe dat nu alles in zijn werk mag zijn gegaan, we weten het nòg niet. Maar ik nam mijn intrek in het leegstaande meidenkamertje en daar dat op den duur toch ook niet ging, zijn we gaan verhuizen. Hebben we deze duurdere woning moeten betrekken om nog meer gescheiden te kunnen leven.

H.

(licht verlegen)

Ja kijk eens, het is me van middag wel even opgevallen, dat jelui er aparte slaapgelegenheden op na hielden. Maar zeide je niet, dat het voor je zenuwen noodig was? En dan, het wordt meer gedaan. Maar wanneer de zaken eenmaal zoo liggen, dan blijft het op die manier niets minder gevaarlijk. Nee, ik wil er niet tusschen in spreken. Maar dan had ik me in jou plaats toch liever regelrecht laten scheiden. Want vergeet niet, dat zulke onbewuste toestanden geen verontschuldiging kunnen zijn, zoodra er werkelijk eens iets gebeurde.

M.

(kort)

Een scheiding was onmogelijk. Ik ben er de man niet naar om wat ik eenmaal heb op touw

gezet, zoo snel weer ongedaan te maken. Ook gunde ik zoo'n fiasco mijn omgeving niet. En dan: ik had door dat huwelijk alle zelf-vertrouwen ingeboet. Want ik ben met de beste bedoelingen getrouwd. Het is alles alleen maar van mij uitgegaan. Zij was er niet eens zoo erg op gebrand. Ze kende me ongeveer. Het was dus een besluit, waarvan de volle verantwoordelijkheid voor mijn eigen rekening kwam. En toen ik het uitvoerde, geloofde ik niets stelliger dan dat het tot mijn bestwil was. Ik had er op durven zweren den goeden weg te kiezen. En toch heb ik me vergist. Ik ben er radeloos ongelukkig door geworden... Hoe deerlijk heb ik me vergist!

H.

Je bent halverwege omgekeerd. Je durfde de dingen niet te nemen zooals ze zijn. Je dacht praktisch te zijn en probeerde daarentegen over je eigen schaduw heen te springen.

(lacht zelf-voldaan)

M.

Ik heb aan een scheiding gedacht. Een scheiding gewild. Er bleef geen andere uitweg meer open. Wanneer ik alles zoo zeker geweten had! Maar mijn zelf-vertrouwen was weg. Hoe kon ik dus opnieuw alleen op me zelf vertrouwen? Want toen wilde zij het nog niet. Het moest dus alles nog eens enkel van mij uitgaan. Maar welke waarborg had ik me weer niet even jammerlijk te vergissen en door een scheiding nog ongelukkiger te worden.

H.

(gemoedelijk, met een lichte buiging als tot een derde)

Ja, ja. Eerst wil hij weten, wat er gebeurd zou zijn, als het toevallig niet reeds gebeurd was en ten slotte weet hij dan ook, wat er gebeuren moet, wanneer er heelemaal niets gebeurt. Watblief?

M.

En wanneer het dat nu was? Wees er mijnentwege gelukkig mede, dat er in Uw leven geen probleem bestond. Maar mij liet het geen rust meer. Ik heb er vruchteloos over nagedacht tot mij hooren en zien verging. Tot het den tijd de loef afstak. Dagen werden tot weken, maanden en nog eens maanden lagen achter me en ik had stand gehouden. Immer op dezelfde plek. Maar wanneer ik dan ontwaakte, wanneer ik in het heldere daglicht uit mijn graf...

(onderbrekend)

uit mijn graf midden tusschen de menschen tot me zelve kwam en het gebeurde zoo, dat een vrouw... een andere vrouw, mij tegemoet kwam. Dan voelde ik dat ik leefde.

(lacht)

Dan werd ik uiterst ondernemend. Dan begon ik weer van meet af aan en daarom wist ik ook van zelf, dat het niet meer mogelijk was. Begrijpt U me zoo ongeveer?

H.

Ik moet bekennen me vergist te hebben.

M.

(ijverend)

Dat doet er hier niet toe. Het behoorde tot de onbegrensde mogelijkheden en was toch niet uitvoerbaar. 's Nachts in gedwongen afzondering plaagde het me immer meer en dikwijls stond ik met heetbloedig uitgedachte slechte

plannen op. Nauwelijks buiten doorzag ik het als het grove werk, dat afgedaan was. Daarbij had ik in mijn kantoor meer dan genoeg te doen. Gelukkig ook maar. Het was een welkome onderbreking van mijn eigen arbeid, waarmee ik maar moeizaam verder kwam. Ik was toen aan dat oratorium bezig, waarover U van middag sprak.

H.

Daarvan gesproken, brengt het wat in?

M.

Niet noemenswaard en vooral in den beginne was ook dat nog al eens een reden tot oneenigheid. De dagen waren niets en de avonden gingen door dat werk weer verloren. Maar ook daarin heeft ze zich geschikt.

(zich bezinnend)

Ze schikte zich in alles. Het is onbegrijpelijk. En zoo leefden we maar verder. Het eenige wat nog gebeurde, was dat een dienstmeisje hier haar intrek nam. Wilt U wel gelooven, dat het aan ons samenleven ten goede kwam. Ook de kazerne-toon verdween.

H.

Het werd een gelukkig huwelijk zonder vrouw.

M.

Voor de buitenwereld had het er de schijn van. Men riep er over, zoo goed als mijn vrouw er in die dagen uitzag. En ze zag er heel goed uit, zoodat ik me soms betrapte haar met andere oogen aan te zien. Dan gebeurde het wel, dat we na het avond-eten hier in dit hoekje gingen zitten. Maar heel voorzichtig, heel voorzichtig. Of eigenlijk van mijn kant erg on-voorzichtig, want - of U het gelooft of niet - mijn zinnelijkheid was gaandeweg geheel op den achtergrond geraakt en wan-

neer ze me dan soms omhelsde, wat ten laatste ook wel eens gebeurde, dan draaide ik de rollen om...

H.

Ho! Ho!

M.

Dan kwam ik er toe haar hopeloos te benijden. Dan was er die afschuwlijke leegte weer en maakte ik me onwillig los. Want dan had ik gedacht. Dan dacht ik onderwijl: wanneer ik zelf slechts éénmaal zoo omhelzen kon. Begrijpt U me thans? Want dat was van de heele geschiedenis het eenige gevaarlijke erbij.

H.

(zwijgt).

M.

(sneller)

Maar dat was dan ook niet langer te verdragen, want toen was er eindelijk hoop. Toen wist ik weer wat ik wilde. Toch zou het bij mijn lamlendige halfslachtigheid niet zoo spoedig tot een beslissing zijn gekomen, wanneer mijn vrouw mij juist die laatste dagen niet weder met haar jaloerschheid had gekweld. Dat gebeurde meestal zoodra ons samenleven iets beter beloofde te worden. Dan begreep ze mijn terughouding niet meer. Dat begon met vernederende toespelingen, maar ze schrok er evenmin voor terug mij buitenshuis ongegronde verwijten te maken.

(lacht pijnlijk)

En natuurlijk waren het altijd oude wijven. Dat kon mij razend driftig maken. Onoogelijke wijven, die ik dan natuurlijk ook niet gezien had. Maar daar had ik dan in een tram tegen geknipoogd, of op een concert van uit het geniep zitten liefdoen.

H.

(kan niet uit een verstikkend lachen komen).

M.

(ernstig)

Het was onbegrijpelijk, bijna tegen het idiote op. En daar hielp geen praten tegen. Je stond voor een raadsel bij een in alle andere opzichten zoo verstandige vrouw. Het was haar eenige zwakke punt. Maar dat heeft me dan ook op de gedachte gebracht. Nu kon ik beginnen en zou het ten slotte toch van haar moeten uitgaan.

H.

(geïnteresseerd)

A ha.

M.

Toen heb ik haar een verhaaltje opgedischt.

(onzekerder)

Van morgen heb ik zoogenaamd gebiecht, en...

(maakt een leeg gebaar de kamer in)

H.

(opstaand)

En dat terwijl er geen andere vrouw tusschen jelui instaat.

M.

(haalt verachtelijk de schouders op).

H.

(plaatst zich op korten afstand van het rooktafeltje schuin tegenover den man)

En mag ik nou eindelijk ook mijn meening eens ten beste geven, al ben je daar natuurlijk hoog boven verheven. Maar jelui verdiende allebei...

(slaat zich met de eene hand tegen de andere)

Hij

(wijst op den man)

omdat hij zijn eigen vrouw zoo graag een zoen zou geven, jaagt hij haar het huis uit.
Die laat zich alles goedig wijs maken en zit nou te grienen bij haar moeder.

(onderbrekend)

Maar wanneer die ook maar half zoo verstandig is als de dochter er uit ziet, dan...

(zelf verbaasd)

Maar wat een verdoemelijke nonsens.

(plaats zich recht tegenover den man)

Want ten eerste

(grijpt zich aan zijn duim)

met al je zoogenaamde zelf-kennis en je gelamenteer over vroegere afdwalingen, ben je nog niet eens goed droog achter je ooren. Wat kan er gebeurd zijn. Goed. Laat hem misschien een paar maal een geit verkeerd hebben aangeschoten. Laat hem dan blij zijn, dat het geen bok geweest is. Zeg eens, heb je nooit gehoord van Sodom en Gomorra. Begrijp je dus, dat het slechts een storm in een glas water is. En daarmee basta! Maar ten tweede

(neemt zijn wijsvinger)

en dat zeide ik je reeds. Je deed misschien verkeerd met half weg front te maken, maar dat is nou eenmaal zoo. Want het zinnelijke, jonge vriend, dat is niet iets om er in te blijven steken en er dan een mooi praatje over te houden. Het zinnelijke zal tusschen de menschen altijd verborgen blijven, want iedereen heeft er een streep van weg en een ieder zou nog veel liever twee dooden sterven, dan er één waar woord over los te laten. Daarvan vindt je geen jota in een boek en daarvan komt geen snippet op het tooneel. Voor de waarheid bij open doek zouden er geen rotte eieren genoeg zijn. En dat is maar goed ook. Want datzelfde zinnelijke is een rotte boel, die doodgezwegen en overleefd moet worden. Maar wanneer men dan ook eenmaal zoo ver is, jij door je huwelijk, ik op mijn manier, dan pas wordt het leven een feest. Dan zit men met toegeknepen oogen als een snorrende kater naast het vreugde-vuur des levens

(gaat koddig bui-

gend en vroolijk snorrend de kamer door)

TTTT... TTT...

M.

(richt zich wat op en slaat den heer verwonderd gade).

H.

(draait zich kort op de hakken, neemt handenwrijvend weder plaats)

Ja, ja, jonge vriend, ja, ja. Zoo en niet anders. Zoo gaat het in het leven. En wanneer men er dan heelemaal mede verzoend is, zoodat men er van louter welgevallen nooit meer van zou willen scheiden, dan houdt het juist op. En dat is goed, want dan heeft men er ook alles van gehad. Watblief, dat is mijn logica.

M.

Ik wou dat het met mij al zoo ver was.

(opstaand, onrustig door de kamer)

Ik weet niet wat me op eenmaal scheelt. Maar ik ben zoo bang. Dat ze toch niet meer terug zal keeren. Dat ze hier al ver van daan is.

(de tegenwoordigheid van den heer vergeten)

Maar dan weet ik haar te vinden en zal haar ook daar geen rust meer laten, voor dat ze me weer...

(zich herstellend)

Luister. Komt er daar niet iemand aan?

H.

(luistert, schudt ontkennend het hoofd, wil dan, met een blik naar de klok, opstaan).

M.

(nog in gespannen luistering)

Neen!

(tot den heer, gebiedend)

Maar dan wil ik niet, dat U me alleen laat. Verstaat U me. Dan wil ik...

H.

(zich weer neerlatend, vergoelijkend)

Wel, je bent nu een beetje overspannen. Je zit in vervelende strubbelingen. Maar na wat ik ervan ge-

hoord heb, heeft het niet veel om het lijf. In ieder huwelijk is iets. En wanneer ze van avond weer terug komt

(met nadruk)

en dat komt ze, dan ga je nog even met haar hier in jouw hoekje zitten en dan geen gekheid meer.

(dreigt den man met den vinger)

Dan de rollen niet omgedraaid.

(lacht)

En dan komt er geen nacht. Dan komt er een morgen, dat hier een nieuwe wereldburger zijn intrede doet. Dan behoef je niet langer over de zinnelust te lamenteren, want dan heb je het elken dag voor oogen, wat er de bedoeling van is.

(buigt zich, maakt gebaar een kind onder de kin te strijken)

Kijk, kijk, zoo'n kleine ondeugd. En heelemaal niet verlegen.

(staat op)

En daarom: Vivat

(onzeker, ietwat beschonken)

voluptas!

(er wordt in de woning gebeld, de beide mannen zien elkander sprakeloos verrast aan. De heer maakt een verruimd gebaar. Men hoort het dienstmeisje in gesprek met een mannestem. De kamerdeur wordt geopend).

DIENSTMEISJE.

Daar is een man...

VEERMAN.

(dienstmeisje gemoedelijk wat opzij dringend, zijn pet in de hand)

Genavond samen.

(begint omslachtig in zijn verregende kleeren te zoeken, terwijl het dienstmeisje nieuwsgierig blijft dralen)

Het is maar, dat het zoo vlak in de buurt was.

(brengt een naamkaartje en daarna het zilver-gevlochten handtaschje der vrouw te voorschijn. Herleest het kaartje, dan vragend van den man)

naar den heer en weer terug blikkend)

Meneer Hiller... Huller?

M.

(maakt een krachteloze handbeweging naar den heer; die den veerman toeknikt en hem beduidt verder te spreken).

Vm.

(verruimd, legt kaartje en taschje voor den heer op tafel).

Het is maar dat ik het zelf alleen gevonden heb.

H.

Wel, goeje man, daar twijfelt hier niemand aan. Maar neem toch liever een stoel.

(tegen het dienstmeisje)

En jij brengt drommelsvlug nog een bekersglasje. Zoo'n puurtje zal hem goed doen.

(tot den Vm.)

En dat taschje, dat heb je hier in de buurt gevonden en dat kom je nou ook weer eerlijk terugbrengen. Wel...

(tast in zijn vestjeszak, den Veerman monsterend)

Koetsier, wat?

Vm.

(ontkennend, zonder plaats te nemen, doelt met de duim ergens achter zich)

Van de veeren. Klaas Bos van de Overtoom.

Dienstm.

(zet glaasje op tafel)

Als je belijft.

(Dienstmeisje af, de deur op een kier latend).

Vm.

En hier in de buurt, ook niet.

(zich met de hand den mond wisschend, terwijl de heer hem inschenkt)

En wanneer de maan niet opgekomen was...

(drinkt)

Eh!...

H.

(met een kort gebaar den man onderbrekend)

Zie zoo, beste vrind, nee nou ga je eerst hier zitten. En vertel ons nu eens rustig, wat je verder op het hart hebt.

Vm.

(half onwillig plaats nemend)

Ik was er al in het posthuis mee. Want eerstens magge we zonder halie wete toch niet dregge en dan

(verachtelijk)

voor zooveel zou ik er den naam niet van willen hebben.

(maakt een handbeweging van stelen)

Maar wanneer men het zelf alleen gevonden heeft.

H.

Nee, daar zullen we het straks wel eens over worden. Daar zal je geen spijt van hebben.

Vm.

(gerustgesteld)

Daar is hier ook het woord niet van. Maar ondank wil je dan toch ook niet hebben.

(doelt schuin achter zich)

Daar weten ze alles altijd beter dan een ander. Ja, die woue hier nog opbelle, wanneer ze... Omdat ik toch hier heen ging en dan de kou zoo'n beetje van de lucht was. Dat mot subiet weer nachtwerk worden. Mijnentwege dan tot morgen vroeg. Maar vinden!

(strekt zijn leege hand uit)

Niet zooveel niet.

(trionphantelijk)

Klaas Bos zijn oogen en ooren bedriegen hem nog niet. Nog lange niet.

(overtuigend)

. In mijn konterijen is ze niet te water gegaan.

H.

(onderbreekt den Man nogmaals, thans met een geruststellend gebaar).

Vm.

Het mag zoo om en bij de donker zijn geweest. Ik had nog twee volle uren voor het laatste veer. Mijn maat had zijn vrijen Zondag. Het was zoo mak buiten, dat je geen

kachel meer kon velen. Ik had daarom het raam wat opengezet. Het was zoo stil over het water, dat ik somwijlen de hond,

van het landhuis hier, kon hooren blaffen. Nou hoef je verder niks te vragen. Zoo mag ik nog een kwartiertje met mijn pijp en de krant geleuterd hebben, toen dat dametje binnenkwam om te drinken te vragen. Ik begreep dadelijk dat er iets gaande was. Daar niet van. En wat ze er aan vinden weet je niet, maar er gaan er nog al wat bij ons te water. Goed. Daarom heb ik haar eerst nog een end weggebracht, maar als je het mij vraagt, was er niks meer aan de knikker. Ze was weer danig bij de pinken, en heeft me dan ook nog...

M.

(terwijl hij, na korte aarzeling, onbemerkt het taschje ter hand genomen heeft)

Hoe laat was het?

Vm.

Hoe laat? Wel, als gezegd. Dat mot een kwartier voor vol geweest zijn.

(zich bezinnend)

Heelemaal donker heeft het van avond nog niet kunnen worden. En bladstil. Bladstil! Geen zuchie, dat het meer houwe kon. En dat na zoo'n winderige dag. En omdat ik nog m'n twee volle uren had en voor alle zekerheid, ben ik toen toch maar de rivier wat opgegaan. Al was het maar om al dat stadsgespuis, dat aan je nette zit. Maar als gezegd, nergens een vuiltje te bekenne. Heinde en ver niet. Meer als een half uur lang niet.

(meer naar den Heer gewend, bemoedigend)

Nee, waar ze later heen geloope is, weet ik natuurlijk niet. Maar bij ons is nadien geen muis te water gegaan. En wat zou het dan, dat ik voor alle zekerheid de berm teruggekome ben en daar dat ding gevon-

den heb.

(de drie mannen blikken naar het handtaschje, dat de Man weer onopgemerkt op zijn plaats teruggelegd heeft, nadat hij het verfrommelde briefje der vrouw eruit genomen, tersluiks gelezen en snel weggestoken heeft)

M.

(heesch)

Een vraag nog. Was mijn vrouw... had ze dat hier nog bij zich, toen je haar weer naar de stad terugbracht...?

Vm.

(zich aan het hoofd slaand, de persoonsverwisseling begrijpend)

Wel alle duivels.

(half verlegen tot den heer)

. Ja, daar lette mensche van ons slag zoo niet op. Wat zoo'n juffer allemaal aan het lijf heeft. En van haar eigen zag ze er al miserabel genoeg uit. En dan

(verruimd)

in het posthuis is het allemaal opgeschreven.

H.

(terwijl hij den Veerman nog eens inschenkt)

Ja, ja, dat zal wel.

(wil de handen over de buik vouwen, komt dan overeind en stopt, onder tafel door, den Veerman een geldstuk in de hand)

Nee, beste man, gerust, voor al je moeite.

(Korte verlegen pauze. Dan uit het neven-vertrek snerpend gonzen van een gedempte telefoon-bel).

M.

(springt op, doet een paar schreden naar den voorhang, dan zich weer afwendend, kort)

Meneer Melchers! Mocht de... politie naar me vragen, dan ben ik onderweg. Ik moet er zelf op uit. Ik ga me gereed maken.

(blijft nog dralen)

H.

(eveneens opgestaan, zwijgt, met een hulpeloos gebaar).

(De telefoon meldt zich opnieuw. De Man verlaat de kamer. De Heer, gemaakt-flink, begeeft zich met parmantige stappen in het neven-vertrek).

Vm.

(bergt het geldstuk omslachtig weg, dwingt, door een hoofdbeweging naar den voorhang, het Dienstmeisje, dat nieuwsgierig de kamer binnenkomt, tot zwijgen. Drinkt)

Eh...

(Men hoort den stem van den Heer; eerst vragend, dan verrast, eindelijk oplachend).

H.

(komt half-springend de kamer binnen)

Wat heb ik gezegd,

(zeer opgewonden)

Het was mevrouw haar moeder. Het was de politie niet. Mevrouw is bij haar moeder. Wel moet ze in een ellendigen toestand zijn, maar ze heeft dan toch maar...

(tot het Dienstmeisje)

En jij

(wil haar onder de kin strijken)

in plaats me hier het hoofd op hol te maken, zou jij niet eens als de bliksemkater je heer en meester...

Dienstmeisje.

(overhaast af).

H.

(voor zich)

Die heeft haar weg dus toch gevonden.

Vm.

(trionphantelijk)

En wie van die daar komt Klaas Bos te na?

H.

(handenwrijvend)

Neen, waarlijk, wat een Zondag.

Dienstmeisje.

(in de kamer-opening, schreeuwt)

Hij... heeft zich opgesloten... En hij antwoordt niet.

(wijst vertwijfeld ergens in de gang)

En ik kan zijn deur niet...

(Men hoort in de woning een schot vallen).

De Heer stort zich achter het Dienstmeisje de kamer uit, gevolgd door den Veerman, die eerst nog zijn glaasje heeft leeggedronken.

October-December 1917.